

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту**

**ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ВИКЛИКІВ
В СИСТЕМІ ОСВІТИ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:

студент 6 курсу, 615 групи
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014.07 «Середня освіта
(географія)» ОП «Географія»

Кудрич Роман Валерійович

Керівник:

доктор педагогічних наук,
професор **Чубрей Олександра Степанівна**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від «__» _____ 2023 р.
зав.кафедри _____ проф. Руденко В.П.*

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Кудрич Р. В. Пандемія COVID-19 як один із основних викликів в системі освіти.

Випускна кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.07 «Середня освіта (географія)». – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

У науковому дослідженні проаналізовано вплив пандемії COVID-19 як одного з головних викликів у перебудові освітньої системи на даному етапі. Зокрема розкрито теоретико-методологічні основи сучасних змін у сфері освіти; проаналізовано тенденції реформації систем загальної середньої освіти України в умовах пандемії COVID-19; висвітлено специфіку діяльності освітньої системи у контексті сучасних викликів; запропоновано пріоритетні напрямки розвитку освітньої системи в умовах трансформації та змін в нашій державі.

Ключові слова: пандемія COVID-19, освітня система, сучасні зміни, тенденції реформації, заклади загальної середньої освіти.

ABSTRACT

Kudrych R. V. COVID-19 pandemic as one of the main challenges in the education system.

Thesis for the second (master's) level of higher education in specialty 014.07 "Secondary Education (Geography)." - Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

The research analyzes the impact of the COVID-19 pandemic as one of the main challenges in restructuring the educational system at this stage. In particular, the theoretical and methodological foundations of modern changes in the field of education are revealed; trends in the reform of general secondary education systems in Ukraine in the context of the COVID-19 pandemic are analyzed; the specifics of the educational system in the context of modern challenges are highlighted; priority areas for the development of the educational system in the context of transformation and change in our country are proposed.

Keywords: COVID-19 pandemic, educational system, modern changes, reform trends, general secondary education institutions.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Р.В. Кудрич

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК ОСНОВНИЙ ВИКЛИК СИСТЕМІ ОСВІТИ	7
1.1. Організація навчального року в умовах адаптивного карантину.....	7
1.2. Дотримання безпеки навчання в закладах освіти під час пандемії COVID-19.....	10
1.3. Якість і доступність освіти в умовах карантинних обмежень.....	15
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	20
2.1. Пандемія COVID-19 як один з основних викликів системи освіти.....	20
2.2. Виклики в інформатизації освіти України в умовах пандемії.....	23
2.3. Особливості впровадження неформальної освіти.....	27
Висновки до другого розділу.....	29
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗЗСО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	31
3.1. Вивчення умов забезпечення прав школярів на освіту під час карантину.....	31
3.2. Соціологічне дослідження щодо вивчення умов забезпечення якості навчання у дистанційному форматі в умовах карантину.....	32
3.3. Інформація щодо результатів опитування директорів ЗЗСО та ЗДО, проведеного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ).....	34
3.4. Власне соціологічне дослідження щодо особливостей навчання в закладах освіти Глибоцької ТГ в умовах пандемії.....	36
Висновки до третього розділу.....	49
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	50
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми. Освіта являється одним із основних прав людини і закріплена статтею 26 Декларації прав людини, Конституцією України та Законом України «Про освіту». Якість і доступність освіти безпосередньо впливають на дохід, особистий ріст, фізичний стан та взаємодію в суспільстві.

З огляду на пандемію COVID-19, що спричинена коронавірусною хворобою SARS-COV-2 і запроваджені карантинні обмеження, перед системою освіти постали нові виклики, що пов'язані з забезпеченням неперервності освітнього процесу, спроможністю закладів всіх рівнів освіти забезпечити якість та сталість здобуття освіти в умовах карантинних обмежень та необхідністю розвитку дистанційної форми здобуття освіти. Все це спонукає посилювати складові реформи освітньої галузі, пов'язані із діджиталізацією освітнього середовища передусім, із забезпеченням закладів освіти швидкісним доступом до мережі Інтернет, здобувачів освіти та педагогічних працівників – цифровими пристроями та електронними освітніми ресурсами.

Перехід на формат дистанційного проведення навчання, пов'язаний із пандемією COVID-19, призвів до зниження якості та доступності освіти та посилив певну освітню нерівність. На початку епідемії коронавірусу близько 91% шкіл у всьому світі були змушені закритись. Навесні 2020 року всі навчальні заклади України змінили формат навчання на дистанційний. Протягом кількох місяців на території України запровадили «адаптивний карантин», розділивши Україну на певні території із різними рівнями епідеміологічної безпеки: «жовту», «зелену», «червону» та «помаранчеву». Як наслідок, ліцеї та гімназії, середні навчальні заклади продовжують переходити від дистанційного навчання до гібридного і навпаки, а вищі навчальні заклади переважно залишаються дистанційними.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – проаналізувати вплив пандемії COVID-19 як одного з головних викликів у перебудові освітньої системи України на сучасному етапі.

Відповідно до поставлених цілей в роботі були визначені наступні **завдання:**

- розкрити теоретико-методологічні основи сучасних змін у сфері освіти;
- проаналізувати сьогоденні тенденції реформації систем загальної середньої освіти України в умовах пандемії COVID-19;
- висвітлити специфіку діяльності освітньої системи у контексті сучасних викликів;
- пропонувати пріоритетні напрямки розвитку освітньої системи в умовах пандемії.

Об'єктом наукового дослідження є освітня система України.

Предметом дослідження є сучасні тенденції трансформаційних перемін в освітньому просторі України в умовах пандемії COVID-19.

Методи дослідження. При вирішенні поставленого завдання в роботі використовувалися такі загальнонаукові та спеціальні пізнавальні методи: якісний аналіз і синтез (для дослідження системи освіти України), порівняльний аналіз (висвітлення особливостей функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів); табличні та графічні, картографічні методи дослідження тощо.

Серед вітчизняних науковців поглиблені дослідження української освіти запропонували Л. Ващенко, Б. Гершунський, Г. Єльнікова, В. Журавський, В. Лазарєв, В. Лутай, Н. Лукашевич, М. Поташник, В. Пікельна та ін. системні пропозиції. , А. Підлас, О. Попова, В. Токарева, А. Фурман, Т. Шамова та ін. Баліхін, Н. Багаутдінова та ін.

Структура та обсяг роботи. Дослідження складається: вступ, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В роботі також є рисунки, таблиці та додатки.

РОЗДІЛ 1. ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК ОСНОВНИЙ ВИКЛИК СИСТЕМІ ОСВІТИ

1.1. Організація навчання в умовах адаптивного карантину

Пандемія Covid-19 тривала кілька років, і це матиме значний вплив на освітній процес. У дослідженні аналізуються зміни, внесені в організацію освітніх процесів в умовах карантину, роз'яснюються рекомендації міжнародних організацій з дистанційного навчання в навчальних закладах, аналізується вплив пандемії на якість і доступність освіти в Україні.

Ми вирішили зосередитися на тому, як був організований навчальний процес під час пандемії, проаналізувати питання безпеки та здоров'я учасників освітнього процесу, охарактеризувати організацію дистанційного навчання, а також розглянути проблеми якості та доступності освіти, викликані пандемією Covid-19.

У ході нашої роботи ми проаналізували рішення уряду, а також рекомендації щодо організації дистанційної освіти та очної форми навчання Міністерства освіти і науки (МОН) та Міністерства охорони здоров'я (Мінздоровсоцрозвитку). Він також вивчив досвід міжнародних структур у таких організаціях, як дистанційна освіта.

2020/2021 фінансовий рік розпочався в умовах адаптивного карантину. Навчальні заклади України, розташовані в "червоній зоні", розпочали дистанційне навчання і не перейшли в автономний режим. Так, деякі з них розпочали навчальний рік Дистанційно, а деякі навчальні заклади продовжили свої літні канікули. Але в "жовтій" і "помаранчевій" зонах обмеження були перенесені на окремі школи і класи. У деяких вищих навчальних закладах тільки частина тих, хто здобув освіту в першій половині 9-го місяця, навчалася на очній формі, після чого навчання тривало в дистанційній формі.

Нормативний документ, що регламентує процес навчання, а також 7-е положення про оновлені умови організації онлайн навчання, з'явилися тільки через 1 з половиною місяці після початку навчання в 2020-21 роках. Варто відзначити, що дане положення існує з 2013 року і містить чіткі рекомендації про організацію

процесу навчання, забезпечення та технології дистанційного навчання. 2020-9-8 наказом Міністерства освіти та науки № 1115 було додано тільки певні зміни щодо організації умов дистанційного навчання у різних навчальних закладах освіти, зокрема професійних та технічних закладах. Ситуація не включала в себе інших істотних змін. Лист, що містить рекомендації щодо організації процесу навчання., написаний відповідно до цього положення, був відправлений до закладу ЗЗСО тільки на початку 11-го місяця.

У 2020 році Міністерство освіти та науки надали рекомендації закладам освіти встановити режим канікул, а закладам професійної освіти, дошкільних та вищих закладів освіти перейти на формат дистанційного процесу навчання. Згідно Рішення уряду від 11.11.2020 розподіл по зоні відповідно до епідеміологічного рівня було скасовано, і було вирішено, що у всіх освітніх установах, за винятком закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої та професійної художньої освіти, можуть брати участь тільки 20 осіб. Також Міністерство освіти та науки надає рекомендації для університетів, професійно-технічних та вищих навчальних закладів проводити змішане навчання з 11 по середину травня за умови, що в 1 групі навчається не більше 20 осіб.

У грудні Кабінет міністрів України затвердив постанову "Про встановлення карантину для запобігання поширенню гострих респіраторних захворювань COVID-19 на території України". Згідно з ним, карантинні обмеження були заборонені по всій Україні з 1-8 по 24 лютого, включаючи відвідування всіх навчальних закладів. Міністерство освіти рекомендувало продовжити відпустку після 1/11 або організувати дистанційне навчання. Відповідно до закону України "Про повну загальну середню освіту.", навчальні заклади можуть самостійно приймати таке рішення. Відповідно до закону, безліч шкіл запровадили канікули протягом періоду коронавірусу, а деякі заклади освіти продовжували навчання в режимі дистанційного навчання.

Департаменти освіти в регіоні порадили повернутися до формату навчання онлайн в основному після зимових канікул і надали рекомендації навчальним

зкладам про те, як працювати. Зокрема, Міністерство освіти і науки КМДА розробило детальні рекомендації, в яких рекомендувало закладам освіти не тільки викладати у дистанційному форматі, але й забезпечувати доступні та комфортні умови для всіх претендентів на здобуття освіти, надавати вчителям відпустку на цей період, за необхідності, та надавати технічні засоби учасникам освітнього процесу. Ті, хто цього потребує.

Під час карантину з січня всі заклади професійно-технічної освіти та вищої освіти (далі іменовані ЗВО) працювали у дистанційній формі. Міністерства освіти, культури, спорту, науки та технологій надало лише невеликі роз'яснення вищим професійним і ЗЗСО про проведення дистанційних іспитів та екзаменаційних сесій навчальними закладами. Установам професійної освіти надаються Інструкції про те, як організувати навчання після карантину.

Навесні 2021 року, враховуючи епідеміологічну ситуацію, карантину по всій Україні не проводилася, багато регіонів України перебували в червоній зоні. Це передбачало певний ряд обмежень: закриття навчальних закладів та перехід на дистанційне навчання. Наприкінці 3-го місяця в "червоній зоні" перебувало 7 регіонів, а станом на середину 4 - го місяця - половина України. У Києві карантинні обмеження також зачіпають транспортну інфраструктуру, тільки певні категорії людей можуть пересуватися громадським транспортом за спеціальними дозволами, а вчителі можуть пересуватися громадським транспортом тільки за спеціальними дозволами. Тому у вчителів можуть виникнути проблеми з організацією дистанційного навчання, якщо вдома немає технічно оснащеного робочого місця і їм доводиться ходити в школу самостійно. Під час таких карантинних обмежень, які діяли на певних ділянках території України, рекомендації щодо організації навчання навчальними закладами під час карантинних обмежень опубліковані не були.

У 2021 році Верховна Рада України підтримала закон, відповідно до якого учні 11—х класів були звільнені від обов'язкової державної підсумкової атестації (далі - ДПА). Що можна було вільно здати його у формі зовнішнього незалежного оцінювання. Саме 27.04 Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій

отримало рекомендацію керівнику департаменту та Департаменту освіти про завершення 2020/2021 фінансового року, в якій говорилося, що остаточна оцінка навчання абітурієнтів має здійснюватися дистанційно, за умови надання роз'яснень про скасування GNA та отримання атестата про повну загальну середню освіту.

Тому ми виділили кілька основних рекомендацій щодо організації тренувань у карантинних умовах. Необхідно забезпечити безпеку та оптимальні умови для навчання та роботи учасників освітнього процесу, в умовах продовження карантинних обмежень або можливого поширення пандемії. Їх мета-звести до мінімуму ризик поширення захворювань в навчальних закладах, забезпечуючи при цьому доступність і якість освіти.

Важливо компенсувати негативні наслідки пандемії та викликаних нею карантинних обмежень для абітурієнтів в освітньому процесі, їх самопочутті та умовах праці, а також освітніх результатах. Водночас особливу увагу слід приділяти представникам вразливих груп, як абітурієнтам, так і викладачам.

Також варто враховувати глобальні зміни в освіті, спричинені пандеміями та карантинном. Система миру необоротно змінюється, тому необхідно адаптувати систему освіти для більш інтенсивного використання дистанційних і змішаних форм навчання. Зокрема, це може стати можливістю вирішити деякі проблеми освіти в Україні, які не пов'язані з пандемією — наприклад, жодної якісної освіти, пов'язаної з нестачею кваліфікованих кадрів і навчальних матеріалів, нестачею вчителів-предметників, проблемами з доступом до освіти для дітей з віддалених регіонів, поселення і т. д.

1.2 Дотримання безпеки навчання в закладах освіти під час пандемії COVID-19

Постанова головного санітарного лікаря України від 2021-4-23" Про затвердження протиепідемічних заходів у навчальних закладах на періоди карантину, пов'язані з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) " регламентує процес використання засобів індивідуального захисту у всіх навчальних закладах. Згідно з

Указом, персоналу дозволяється працювати тільки при наявності респіраторної або захисної маски. Співробітники мають бути забезпечені певними засобами індивідуального захисту протягом всього 5-денного робочого часу з розрахунку 1 маска на 3 години роботи. Батьки повинні носити захисні маски і перебувати в навчальному закладі. Вступники на навчання повинні використовувати засоби індивідуального захисту тільки при вступі до навчального закладу і переміщенні по ньому, але під час занять це не є обов'язковим.

Згідно з рекомендаціями ВООЗ, діти у віці від 6 до 11 років повинні носити маски в силу певних факторів, таких як рівень захворюваності навколишнього суспільного середовища, обізнаність про те, як правильно носити маски, і наявність контролю з боку дорослих. Починаючи з 12 років, діти вже повинні носити маски на тому ж рівні, що і дорослі.

Крім того, у вищих навчальних закладах повинні бути встановлені дезінфікуючі засоби, а санітарна кімната повинна бути забезпечена милом і паперовими рушниками. Основна відповідальність за забезпечення масками і дезінфікуючими засобами лежить на місцевих органах влади, і місцева влада повинна використовувати для цього залишків представників педагогічної спільноти. На той момент ці кошти не були включені до переліку товарів і послуг, на які були розраховані ці гроші, тому використовувати їх для засобів індивідуального захисту було неможливо. Міністерство освіти і науки надало інформацію про те, що в 2020 році на це забезпечення буде потрібно 600 тисяч рублів. Кабінет Міністрів виділив всього 539 мільйонів гривень, які були розраховані тільки на дезінфікуючі засоби.

Задля забезпечення дезінфікуючими засобами освітні установи видатки на програму були знижені на 77 мільйонів. Вартість програм, спрямованих на забезпечення підручниками та навчально-методичними матеріалами, також скоротила фінансування академічних стипендій на 40 мільйонів. На жаль, ці гроші були виділені в той час як очне навчання тривало вже цілих 2 місяці.

Оскільки ЗНО проводилося безпосередньо очно, всі учасники процесу були зобов'язані дотримуватися карантину. У 2020 році ЮНІСЕФ надав Засоби

індивідуального захисту учням, які брали участь у ЗНО. У 2021 році з державного бюджету було виділено 20 мільйонів гривень на закупівлю засобів захисту для забезпечення тих, хто був задіяний у процесі організації ЗНО.

На початку пандемії через поширення коронавірусної хвороби були закриті 90% навчальних закладів по всьому світу, що позначилося на результатах навчання. Першочергові щеплення вчителів були необхідні для того, щоб школа не перейшла на дистанційне навчання в момент виникнення інших захворювань. Відповідно до прийнятої дорожньої карти щодо впровадження нової вакцини проти гострих респіраторних захворювань, спричинених коронавірусом, затвердженої Міністерством охорони здоров'я та соціального забезпечення у 2020 р, вчителі та інші працівники освіти були пріоритетною групою і повинні бути вакциновані на етапі 3.

Щоб заохотити вчителів до вакцинації, необхідна велика інформаційна кампанія, що включає інформацію про алгоритми вакцинації, доступні вакцини, розвінчання міфів тощо. Міністерство освіти і науки випустило керівництво, що містить відповіді на питання про вакцинацію, яке було спільно розроблено Міністерством охорони здоров'я, Центр громадського здоров'я і ЮНІСЕФ.

У деяких країнах, таких як США, вони мають намір вакцинувати вчителів до вересня, щоб вони мали імунітет, і якщо відбудеться черговий спалах коронавірусу, їм не потрібно знову закривати всі установи освіти. Міністерство освіти і науки заявило, що також очікує, що вчителі будуть вакциновані до 1 вересня.

За даними міністра освіти і науки, в Україні вакциновано 1.8 мільйона працівників освіти, що становить 35% від загального числа. Однак кількість щеплень не дуже рівномірно розподілена по всьому регіону.

В умовах пандемії і дистанційного навчання учні, студентки та студенти, викладачі та виховательки можуть відчувати проблеми з психічним здоров'ям: підвищену тривожність, стрес, депресію і страх. На жаль, Україна не оцінила вплив пандемії на психологічний стан учасників освітнього процесу.

Дослідження показали, що з закриттям шкіл і переходом на дистанційне навчання діти і підлітки проводять більше часу в ізоляції, мало часу проводять на

свіжому повітрі, зустрічаються з друзями і відчують погіршення свого психологічного стану. Згідно з американським дослідженням, проведеним серед старшокласників і студентів, понад 63% відчували те, що їх психічне здоров'я значно погіршилось, а 81% відчували стрес, смуток, тривогу і самотність. Через це у претендентів на освіту можуть виникнути проблеми з навчанням. Наприклад, головною з найпоширеніших проблем, які були спричинені пандемією та ізоляцією, з якими стикаються вчені та студенти, є труднощі зосередитися на навчанні.¹ Опитування, яке проводила Державна служба з якості освіти, також підтвердило, що низька мотивація учнів полягає в дистанційному навчанні — на цю проблему звернули увагу 42% керівників освітніх установ і 46% вчителів. Згідно з результатами опитування, через пандемію було виявлено, що учні відчують труднощі з концентрацією уваги на процесі навчання, також поганий настрій і почувають себе самотніми.

На жаль, на національному рівні не було рекомендацій щодо того, як навчальні заклади повинні надавати психологічну підтримку студентам, курсанткам та викладачам. Деякі рекомендації були надані владою на рівні їхніх громад та деяких навчальних закладів. Так само незрозуміло, як шкільні та університетські психологи можуть надати адекватну підтримку. Крім того, не було надано жодних рекомендацій щодо того, як батьки повинні підтримувати психічне здоров'я своїх дітей. Одна з небагатьох таких порад була надана ЮНІСЕФ про те, як допомогти дітям під час пандемії та як допомогти дітям адаптуватися до умов, якщо вони повернуться до денної форми навчання.

Психологічний стан вчителів також погіршився під час пандемії. Деякі дослідження показують, що вчителі зазнавали значного стресу під час карантину, а також страждали від понаднормових робіт, коли їм доводилося адаптувати свою роботу до віддаленого формату. Опитування, проведене серед шкільних вчителів в Іспанії, показало, що вчителі, які мають дітей і які одночасно викладають дистанційно, мають більший ризик погіршення психологічного здоров'я, а старші вчителі також мають більший ризик.

Крім безпосередніх учасників освітнього процесу, збільшується і навантаження на батьків при дистанційному навчанні. Результати досліджень показують, що під час дистанційного навчання батьки витрачали менше часу на свою роботу і повинні були піклуватися про своїх дітей. Так, 43% батьків, які проживають з дітьми віком до їх 18 річчя, повідомили про погіршення свого психологічного стану. Серед таких причин були згадані страх втрати роботи або нездатність задовольнити основні потреби сім'ї, а також фінансові проблеми, пов'язані з погіршенням відносин з дітьми і насильством в сім'ї.

Крім переходу до самоізоляції і дистанційного навчання, на фізіологічний і психічний стан учасників освітнього процесу також впливають наслідки захворювань COVID-19. Дослідження показали, що після одужання як дорослі, так і діти тривалий час страждають від неврологічних симптомів, включаючи погіршення пам'яті, труднощі з концентрацією уваги, головний біль та дезорієнтацію. Також люди, інфіковані коронавірусом, більш схильні до депресії, неспокою і безсоння, що значно погіршує їх психічний стан. Всі перераховані вище фактори можуть істотно вплинути на якість освіти і комфорт учасників освітнього процесу.

Варто відзначити, що з початку пандемії рівень побутового насильства в усьому світі різко зріс, і це пов'язано з умовами вимушеної ізоляції. Це також може позначитися на учасниках освітнього процесу, оскільки жінки частіше піддаються домашньому насильству. За перші місяці карантину кількість дзвінків на гарячу лінію щодо запобігання побутовому насильству збільшилася на 30%, з яких 31% стосується випадків побутового насильства щодо дітей високий рівень побутового насильства також впливає на якість і процес навчання, особливо під час дистанційного навчання, коли всі або більшість сімей перебувають вдома.

Карантини та перехід до дистанційного навчання призвели до того, що школярі та студенти стали більше бувати вдома та в Інтернеті, збільшуючи ризик сексуального насильства та онлайн-домагань. Згідно з дослідженням, проведеним у Великобританії, батьки і вчителі розуміють проблему зниження безпеки дітей в Інтернет-просторі. Однак 63% батьків не обмежували використання Інтернету своїми

дітьми під час пандемії. На початку пандемії департамент цифрової інформації опублікував посібник, що включає поради батьків та опікунів щодо безпеки в інтернеті. Оскільки батьки не мають повного контролю над діями своїх дітей в інтернеті, важливо також роз'яснювати самим дітям безпеку в Інтернеті і сприйняття різних видів насильства, що повинно бути забезпечено в школах.

1.3 Якість і доступність освіти в умовах карантинних обмежень

Освіта кілька років проходила в періоді карантину, але, на жаль, на освіту в Україні все ще впливає неготовність перейти на навчання онлайн. Відсутність матеріально-технічної бази та практичних навичок для роботи в такій формі, а також відсутність адекватної підготовки та рекомендацій з методики щодо організації навчального процесу. Водночас недостатньо даних, щоб критично дати оцінку стану готовності системи освіти до формату навчання онлайн та якості дистанційної освіти. Міжнародними експертними організаціями розроблено достатню кількість рекомендацій щодо організації дистанційного навчання. Підтримка якості освіти і здоров'я учасників освітнього процесу особливо зосереджена на підтримці психологічного стану здоров'я.

У Рекомендації ЮНЕСКО в першому абзаці йдеться, перш за все, про перевірку того, чи готова школа перейти на віддалений формат. Наявність необхідних гаджетів, Інтернету з якісним підключенням розвинуло цифрові навички вчителів та абітурієнтів, які бажають здобути освіту.

Однак така оцінка підготовки навчальних закладів України, всього професорсько-викладацького складу та підмайстрів і студентів до роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання, зокрема, рівня цифрової грамотності, а також вивчення рівня знань про втрату знань і навичок через вивчення умов пандемії поки не заплановано, але все ще планується.

Окрім надання технічних засобів для дистанційного навчання, важливо також оволодіти навичками використання цих засобів, тобто цифровою грамотністю учасників освітнього процесу. Таким чином, Європейська комісія схвалила План дій з

цифрової освіти на 2021-2027 роки. Вона фокусується на таких важливих областях, як робота:сприяння розвитку ефективної системи цифрової освіти;

- Сприяти розвитку ефективних цифрових освітніх систем;
- Вдосконалення цифрових навичок.

На початку пандемії батьки і вчителі самі набули навичок вирішення подібних проблем, вибору засобів навчання і використання їх в ході освітнього процесу. Потім були проведені заходи на підтримку дистанційної освіти: інформаційна кампанія "Школа, ми готові", з обміну професійною підготовкою та досвідом між вчителями з дистанційної освіти. В даний час, згідно з опитуванням, майже 96% ЗЗСО використовують платформи для проведення дистанційного навчання (Zoom, Google Classroom, Microsoft і т.д.). У 21% шкіл таке навчання проводять тільки вчителі, які надають комп'ютерне обладнання та доступ в інтернет. На Далекому Сході розгортання системи дистанційної освіти здійснювалося за допомогою відповідних наказів ректора, навчання з оволодіння та відпрацювання навичок їх використання проводилося індивідуально. Також на порталі " Dia " була запущена освітня серія "цифрові навички для роботи вчителів".

Однією з важливих рекомендацій є запровадження правил проведення дистанційного навчання, розробка тестів, питань і чітких вправ для моніторингу процесу навчання і забезпечення зворотного зв'язку без втручання батьків.

Під час екстреної організації онлайн-навчання виникла очевидна проблема недостатньої взаємодії між учасниками освітнього процесу, щоб можна було контролювати навчання. Серед найбільш доступних та простих у використанні інструментів для створення завдань і вправ використовується такий сервіс, як Formative. Щоб повністю структурувати процес онлайн-навчання, на допомогу прийшли системи дистанційного навчання або змішаного навчання (наприклад, Moodle), що дозволяють студентам гнучко і прозоро відстежувати свої знання, збирати відгуки і вести журнали оцінок. Професійним фахівцям за регулярну технічну підтримку та оновлення.

У новому середовищі навчання також актуальні моніторинг навчального навантаження абітурієнтів і встановлення лімітів. Тому пропонується переглянути навчальну програму з урахуванням адаптації до дистанційного навчання. Виправлені типи і кількість завдань, які можуть бути виконані і перевірені. Потрібно встановити часові обмеження на роботу за комп'ютером для викладачів та учнів (наприклад, передбачено не більше 6 годин, очна форма навчання та перерва кожні 45 хвилин занять). Синхронізуйте завдання (у режимах реального часу на дистанційних зустрічах на таких платформах, як MS Teams і Google Meet ,Zoom та інших) і а синхронне виконання домашніх завдань, надання певних інструкцій з виконання, вибір конкретних відповідних онлайн-інструментів і т.д. це особливо актуально для ЗЗСО, оскільки в режимі змішаного навчання у викладача є готові матеріали для 2-х форматів одночасно, і йому необхідно працювати з ними паралельно. Це перевантажує як вчителя так і учня.

Потрібно не забувати просувати принципи та забезпечувати академічну чесність. Серед ефективних методів - різні завдання (відео, аудіо, текст, презентація і т.д.). Зосередитись на змісті завдання без готових відповідей з доступних джерел, обмежте час на виконання завдання, використовуйте інструменти платформи дистанційної освіти (наприклад, випадковий порядок тестових питань і відповідей) і т. д.

Якість освіти також є важливим фактором, що впливає на доходи і зайнятість населення і, отже, на економічний стан суспільства, саме тому адаптація і продовження функціонування освітнього процесу в умовах ковіду має велике значення.

Навесні 2020 року за участю "Освіторії" було створено безліч телевізійних уроків для школярів, а через 6 місяців була запущена платформа "Всеукраїнська школа онлайн" для дистанційного та змішаного навчання учнів 5-11 класів. Жителі тимчасово окупованої території України, які хочуть навчатися за державною програмою України, також отримали доступ до цього контенту, оператори мобільного зв'язку країни надали українцям нетарифний доступ до сайтів цих

платформ та їх мобільних додатків. Проект також був підтриманий Дитячим фондом організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ), який, зокрема, зробив свій внесок у підготовку авторів уроків, підтримку з питань інклюзивності в освіті тощо.

Підтримка та навчання вчителів навичкам, необхідним для використання цифрових інструментів, також важливі для роботи в нових умовах. Згідно з опитуванням омбудсмена за освітою, сервіси обміну повідомленнями Viber були найбільш популярні для проведення дистанційного навчання на початку карантинних обмежень. Тенденція до лідерства серед месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.) все ще зберігається. Ними користувалися 82% опитаних вчителів, і багато (74%) використовують інструменти відеоконференцзв'язку (Skype, Zoom) і спеціальні навчальні програми (Microsoft Teams, Google Classroom і т.д.) — 71%. До цих пір значна кількість вчителів (понад 63%) використовували телефонний зв'язок і електронну пошту (майже 38%).

Посібник від громадської організації "розумна освіта" з організації дистанційної освіти прийшов на допомогу в 2020 році. EdCamp проводить кілька заходів для вчителів-наприклад, з циклу підвищення кваліфікації "Online Toloca": зустрічі з розвитку інновацій в педагогічній професії і т. д.

У 2021 році навчальному році Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій та Міністерство фінансів розпочали Національний тест на цифрову грамотність "Цифрова програма для вчителів".

У ЗВО організація навчання в нових умовах здійснювалася декількома способами. Тому в першому випадку, після офіційної заяви керівництва про перехід на дистанційне навчання, у деяких викладачів залишилися проблеми з організацією навчання.

Інший спосіб-перенести навчання в Інтернеті, використовуючи системи дистанційної освіти та пов'язані з ними технології, такі як Google Meet, Moodle та Zoom. Таким чином, абоненти, які вже мали працюючу систему дистанційного навчання, могли швидко налагодити освітній процес, а ті, хто цього не мав, або

покинули Google Classroom у 2019/2020 роках до появи альтернативної платформи, особливо Moodle, або повністю вибрали сервіс Google у 2020/2021 роках.

Згідно з опитуванням, 85% українських вчителів не мали досвіду використання онлайн-освітніх інструментів, університети проводили навчання навичкам організації навчання, в цілому, створення з використанням інструментів або перенесення курсів в онлайн-простору. Однак важливим питанням стало, зокрема, використання цифрових технологій, створення або переведення курсів у системи дистанційної освіти, їх оновлення, збільшення часу на набуття навичок взаємодоповнюваності спілкування зі студентами.

Оцінка готовності відсутня. До переходу на дистанційний формат, зокрема, технічна підтримка учасників освітнього процесу та навички використання нових цифрових освітніх інструментів. Згідно з окремими даними досліджень у 5 регіонах України, 52% опитаних вчителів та 70% батьків, дистанційне навчання та перехід на змішану форму навчання також впливають на погіршення освітніх результатів, враховуючи, що обов'язкове ДПА було скасовано у 2021 році, можливість дізнатися справжні освітні результати старшокласників школярі втратили.

Висновок до розділу 1

Що стосується організації навчання в умовах адаптивного карантину, то необхідно оцінити фінансові можливості щодо забезпечення освітніх установ засобами індивідуального захисту. Направляти ресурси на придбання засобів індивідуального захисту спільноті. Розробка національної програми психологічної підтримки учасників освітнього процесу при переході на дистанційне та змішане навчання і т. д.

Для формування цифрових навичок і умінь дистанційного і змішаного навчання варто: підвищити кваліфікацію викладачів в області методів дистанційного і змішаного навчання; реалізувати програму досліджень і практичних розробок з методології дистанційного і змішаного навчання; розробити лінійку навчальної літератури для використання при дистанційному і змішаному навчанні і т. д.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

2.1. Пандемія COVID-19 як один з основних викликів системи освіти

У 2020 році світова спільнота освітян зіткнулася з глобальним викликом через пандемію, спричинену поширенням вірусу SARS-CoV-2. Більшість країн світу не готові до масштабних дій пандемії, їхні заходи розробляються відповідно до ситуації. З метою протидії поширенню COVID-19 у світі тимчасово закриті навчальні заклади.

В Україні також закриті навчальні заклади, а 2019/2020 навчальний рік проходив дистанційно. Викликом для системи освіти є дистанційне навчання та нові вимоги до забезпечення навчального процесу [34].

Українська влада оперативно відреагувала на нові виклики та вжила необхідних заходів для забезпечення безперервності навчального процесу. Під час карантину в мережі з'явилися курси в цифровому форматі та онлайн-ресурси для дистанційного навчання. Також МОН враховує відсутність домашніх комп'ютерів з доступом до Інтернету. Було вирішено використати можливості телебачення для впровадження курсових трансляцій.

Проте на цьому етапі ще необхідно вирішити наступні завдання:

- надавати освітні послуги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та дітям з особливими освітніми потребами;
- забезпечують освітній процес у дошкільних навчальних закладах;
- забезпечення навчального процесу в професійно-технічних навчальних закладах;
- запровадити нові процедури отримання наукових ступенів для науковців, які перебувають на карантині;
- проведення практичних курсів та практики у вищих навчальних закладах;
- матеріально-технічне забезпечення в умовах карантину.

Вирішення цих проблем лежить на плечах Міністерства освіти і культури та місцевих установ управління освітою у світі [34].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 641 "Про встановлення карантину та запровадження посилених карантинних заходів на територіях, де значно поширилася гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2", залежно від поширеності в регіоні або окремій адміністративній одиниці встановлюються певні рівні епідемічного ризику (зелений, жовтий, помаранчевий та червоний) зараження COVID-19. Враховуючи вищезазначене, у 2020/2021 навчальному році ЗЗСО відповідно до епідеміологічної ситуації в регіоні будуть впроваджуватися такі заходи: 1) якщо рівень епідемічного ризику зелений, жовтий або помаранчевий, у закладах загальної середньої освіти буде дозволено навчання у звичайному режимі; 2) якщо рівень епідемічного ризику червоний, у закладах загальної середньої освіти буде заборонено навчання та запроваджено дистанційне навчання; 3) якщо рівень епідемічного ризику жовтий, у закладах загальної середньої освіти буде заборонено навчання у звичайному режимі; 4) у закладах загальної середньої освіти буде дозволено навчання у звичайному режимі за умови, якщо рівень епідемічного ризику червоний. Рішення щодо особливостей освітнього процесу та організації роботи закладів освіти в умовах зеленого, жовтого та помаранчевого рівнів епідемічної небезпеки затверджено Наказом Державного санітарно-епідеміологічного управління МОЗ України № 42 від 30.07.2020 р. [38] про організацію карантинних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції. педагогічними радами закладів освіти з урахуванням тимчасових рекомендацій (COVID-19). У рамках підготовки ЗЗСО до початку навчальних занять Міністерство освіти і науки України підготувало Рекомендації щодо організації роботи ЗЗСО такого змісту.

Підготовчі заходи до відновлення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти

Підготовка закладів освіти відбувається з урахуванням таких карантинних та запобіжних заходів:

- Створення умов для мінімізації ризику інфікування та збільшення вільного простору в класах;
- Завершення ремонтів та утримання і прибирання всіх класних приміщень та прилеглих територій закладу освіти;
- Виділити та обладнати спеціальні приміщення для тимчасового перебування у разі виявлення симптомів інфікування;
- Впровадити заходи соціального дистанціювання та уникнення скупчення людей, спрямовані на мінімізацію контактів з іншими людьми;
- Забезпечити наявність дезінфікуючих засобів та контейнерів для використаних засобів індивідуального захисту;
- мінімізація пересування учнів у приміщеннях навчального закладу;
- контроль за вживанням алкоголю учасниками освітнього процесу
- Організація шкільних обідів для учнів відповідно до тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічного режиму в закладах освіти на період карантину.

Раді з питань освіти рекомендується затвердити тимчасовий порядок організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти на період дії карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19) [34].

Особливості відвідування закладу загальної середньої освіти

Персонал, учні, батьки або інші законні представники закладів освіти мають бути поінформовані про організацію освітнього процесу в умовах пандемії (COVID-19) та правила доїзду до закладів освіти і назад. Вчителі повинні спілкуватися з батьками/опікунами дистанційно.

Навчальні заклади мають систематично здійснювати моніторинг стану здоров'я учнів та персоналу.

Відповідно до рекомендацій ВООЗ, Міністерства охорони здоров'я та органів охорони здоров'я, при організації навчальних програм пріоритетне значення має надаватися дотриманню принципів соціального дистанціювання, правил гігієни, використанню засобів індивідуального захисту, санітарних норм та уникненню масових зібрань.

На початку нового навчального року необхідно визначити рівень засвоєння матеріалу, набутого учнями за період ізоляції, з використанням технологій дистанційного навчання або самостійно, визначити необхідність повторення цього матеріалу, організувати систематизацію та узагальнення матеріалу, актуалізувати окремі вивчені теми, врахувати засвоєння учнями попереднього матеріалу, диференціювати навчальні завдання тощо.

Необхідно уникати вправ, що вимагають безпосереднього контакту між учнями. Це передбачає зменшення кількості комунікативних вправ, відмову від різноманітних групових ігор, що передбачають тактильний контакт, проведення ранкових зустрічей на соціальній дистанції, бажано на свіжому повітрі.

При організації груп продовженого дня в ЗЗСО та створенні умов для здобуття позашкільної освіти (тобто організації клубів, гуртків, клубної діяльності, культурно-просвітницької, спортивної та науково-дослідницької клубної роботи) на базі закладів освіти перебування учнів та педагогічних працівників у них на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції забезпечується відповідно до правил, затверджених постановою про організацію карантинних заходів у закладах освіти (COVID-19).

2. 2. Виклики в інформатизації освіти України в умовах пандемії

Глобальною тенденцією останніх десятиліть також є розвиток інформаційного суспільства. Перед урядом України стоїть завдання поглиблення інформатизації української економіки та широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери суспільного життя.

Певний прогрес був досягнутий і в інформатизації освітньої галузі України. Створено низку освітніх реєстрів, функціонують різноманітні освітні інформаційні системи, які збирають, обробляють та зберігають різноманітну статистичну інформацію. Сьогодні неможливо уявити сучасну освіту без інформаційних технологій [34].

На сучасному етапі Міністерство освіти і науки України інтенсивно працює над розробкою ефективних сценаріїв вирішення проблем та об'єднанням низки освітніх інформаційних систем та централізованих інформаційних інфраструктур [38].

1. Вдосконалення Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО)

В Єдиній державній електронній базі з питань освіти створюється модуль для опитування студентів за певними показниками, визначеними Міністерством освіти. Мета такого опитування - відстежувати освітню траєкторію студентів та рухатися в напрямку створення системи з'ясування задоволеності студентів освітнім процесом.

Інструмент в електронному кабінеті вступника також можна було б використовувати більш регулярно (семестр за семестром) протягом періоду навчання. Для спрощення процесу створення та друку документів про освіту буде розширено категорії вступників, для яких інформація про документи про освіту створюється та зберігається в ЄДЕБО; в ЄДЕБО буде впроваджено програму для відображення стану переведення на навчання; в ЄДЕБО буде впроваджено нову систему для надання інформації про стан переведення на навчання; в ЄДЕБО буде впроваджено нову систему для надання інформації про стан переведення на навчання. Громадяни матимуть можливість отримати повну інформацію про свою освітню історію. Наразі розробляються процедури моніторингу працевлаштування випускників вищих навчальних закладів [34].

2. Удосконалення інформаційних систем «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»)

АІКОМ призначений для організації ряду завдань, таких як збір освітньої статистики, обробка адміністративних даних навчальних закладів, автоматизоване управління процедурами збору інформації та управління виконавською дисципліною АІКОМ є вдосконаленою версією Національної освітньої інформаційної системи, з інтегрованою системою захисту інформації (КСЗІ) що дозволяє безпечно зберігати персональні дані учнів та вчителів.

Інформація з АІКОМ використовується для розрахунку розподілу освітньої субвенції на заробітну плату вчителів. У рамках модернізації буде створено модуль

для збору та обробки персональних даних учнів з метою створення в майбутньому реєстру абітурієнтів закладів освіти. Автоматична обробка неперсональних даних з цього реєстру дозволить створювати всі форми освітньої статистичної звітності про учнів (ЗНЗ-1, ЗНЗ-2, 77-РВК, 1-ЗСО) [34].

Створення програмного забезпечення, розробка та впровадження додаткових модулів до автоматизованої системи.

Постанова КМУ № 545 від 12 липня 2017 року "Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсні центри" передбачає автоматизацію процедур підготовки заяв про проведення комплексної оцінки дітей з особливими освітніми потребами та формування висновків про комплексну оцінку. Автоматизація є необхідною умовою для повного переходу системи ІРЦ на електронний безпаперовий документообіг.

Наразі автоматизована робоча система ІРЦ вдосконалюється шляхом створення програмного забезпечення - мобільних додатків, розробки та впровадження додаткових модулів, налагодження ефективних та зручних способів інформування цільової аудиторії про роботу системи та загальний стан інклюзивної освіти [34].

4. Впровадження та подальша модернізація Національної освітньої електронної платформи

НОП має набути функції та статусу єдиної національної цифрової школи, яка не лише слугуватиме платформою для розміщення навчальних матеріалів та сервісів, а й гарантуватиме створення, розповсюдження, повторне використання та вільний доступ до якісних електронних навчальних матеріалів.

Національна освітня е-платформа стане засобом реалізації централізованої освітньої діяльності, включаючи оцінювання навчальних досягнень учнів. Платформа стане інструментом для поширення передового педагогічного та викладацького досвіду, а також для професійного розвитку та кар'єрного просування вчителів.

Функціонування ЕНК має сприяти широкій автономії навчальних закладів у виборі змісту, методів і засобів навчання.

Паралельно з діджиталізацією освітнього процесу розширюються функції національних сервісів, що характеризуються різноманітністю надання послуг та

конкуренцією між постачальниками послуг. Ці процеси включають рецензування та конкурс підручників, розвиток освітнього середовища та професійний розвиток вчителів. На часі створення єдиної довідково-рекомендаційної системи, яка акумулює інформацію про наявні освітні продукти та послуги і забезпечує прозору та чесну конкуренцію між їхніми виробниками та постачальниками послуг на основі відгуків та оцінок користувачів [34].

5. Розробка кластерів освітнього оцінювання в структурі Національної освітньої електронної платформи.

Реалізація Стратегії розвитку системи оцінювання якості освіти в системі загальної та середньої освіти в Україні на період до 2030 року, схваленої рішенням Колегії МОН від 30 травня 2019 року, передбачає створення на базі Національної освітньої електронної платформи незалежного кластеру для здійснення оцінювання учнів у закладах освіти.

Цей кластер має гарантувати стандартизоване підсумкове оцінювання учнів на рівні початкової та базової освіти та проведення регіональних моніторингових досліджень якості освіти, важливим компонентом якого є створення кластеру освітнього оцінювання в рамках НОЕП [34].

6. Створення екзаменаційного центру для проведення інтенсивних комп'ютерних іспитів для окремих категорій осіб.

Ідея створення центру для забезпечення проведення окремих видів освітнього оцінювання з використанням комп'ютерних технологій була презентована Українським центром оцінювання якості освіти у 2017 році. Основними функціями відповідної ЕК є міжнародне оцінювання освіти, тобто впровадження PISA з 2021 року, здійснення моніторингових досліджень якості освіти, кваліфікації вчителів, іспитів у рамках конкурсів на посади, мовних іспитів, підвищення кваліфікації вчителів тощо.

7. Серед інших великих проєктів Міністерства освіти і науки у сфері цифрових технологій можна виділити

- Запровадження інформаційної системи управління професійно-технічною освітою.
- Сформування незалежної та прозорої системи автоматизації експертизи підручників;
- Створення інформаційних ресурсів про провайдерів підвищення кваліфікації для вчителів;
- Ряд інших ініціатив.

2.3. Особливості впровадження неформальної освіти

Стаття 8 Закону України "Про освіту" (далі - Закон) визначає зміст трьох видів освіти (формальної, неформальної та інформальної), необхідних для повної реалізації права на навчання впродовж життя. Визначення в Законі узгоджуються з відповідними термінами Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) 2011 року, яка використовується Інститутом статистики ЮНЕСКО як основа для порівняння національних систем освіти у своїх статистичних дослідженнях. Відповідно до Закону, формальна освіта - це освіта, що здобувається за освітньою програмою за визначеними законодавством освітнім рівнем, галуззю знань або спеціалізацією (професією) з метою досягнення здобувачами освіти результатів навчання відповідного освітнього рівня та здобуття визнаної державою кваліфікації, встановленої стандартами освіти. Неформальна освіта - це, як правило, освіта, що здійснюється за освітньою програмою і не призводить до присвоєння визнаної державою освітньої кваліфікації за кожним рівнем освіти, але може призвести до присвоєння професійної та/або часткової освітньої кваліфікації. Неформальна освіта (самоосвіта) - це освіта, під час якої особа здобуває певні компетентності самоорганізовано, зокрема в контексті повсякденної діяльності, пов'язаної з покликанням, суспільством, іншими видами діяльності, сім'єю та дозвіллям. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, встановленому законодавством [34].

Українське законодавство розрізняє два види неформальної освіти: позашкільну освіту та післядипломну освіту. Водночас існує багато форм неформальної освіти, наприклад, онлайн-курси.

Першим кроком до створення такого механізму присвоєння професійних кваліфікацій є проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про визнання кваліфікаційних центрів" (розроблений Національним агентством з питань кваліфікацій та готується Міністерством освіти і науки до подання на розгляд Кабінету Міністрів України). Законопроект передбачає, що кваліфікаційні центри можуть присвоювати професійні кваліфікації на основі певних методологій, незалежно від форми здобуття освіти.

Складнішим є питання визнання попередніх результатів неформальної освіти у вищих навчальних закладах. Методи та технології такого визнання розробляються в європейських країнах, а з 2020 року для вирішення цієї проблеми реалізується проєкт Еразмус+ "Підтримка визнання кваліфікацій в українських університетах" (QUARSU). В Україні його координує Національний університет "Одеська морська академія", партнерами є Львівський, Маріупольський, Херсонський та Шумінський університети, Федерація роботодавців України, польські, ірландські, португальські та естонські університети, а також Естонське агентство кваліфікацій [34].

Проект передбачає розробку методології визнання результатів попереднього навчання та створення низки університетських центрів для такого визнання протягом трьох років. Національне агентство кваліфікацій через представників Федерації роботодавців України тісно співпрацює з цим проєктом.

Аналогічну методологію необхідно розробити для визнання результатів неформальної освіти в системі середньої освіти (включаючи визнання результатів навчання за межами школи).

Для професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти необхідно розробити методологію визнання результатів навчання на робочому місці (неформальне навчання). Як зазначалося вище, визнання професійних кваліфікацій, здобутих на робочому місці, покладено на центри кваліфікацій. Необхідно розробити

методологію визнання попередніх результатів навчання для присвоєння освітніх кваліфікацій. Як наслідок, має бути розроблений підзаконний нормативно-правовий акт "Вимоги до порядку визнання результатів неформального та інформального навчання", розробка якого покладена на Національне агентство з питань кваліфікацій (стаття 38 Закону) [34].

Окремі питання визнання результатів неформальної освіти та інформального навчання можуть бути відображені в Законі України "Про освіту дорослих", який наразі розробляється Міністерством освіти і науки України.

Висновок до розділу 2

Протягом дослідження було висвітлено особливості функціонування системи освіти та описано пандемію COVID-19 як один із головних викликів для системи освіти на даному етапі. Пандемія вплинула на спосіб життя студентів та освітян, спричинила масштабні економічні та соціальні наслідки та загострила багато соціально-економічних проблем.

До основних викликів, що постали у сфері інформатизації освіти, можна віднести: необхідність створення єдиної інформаційної платформи для відповідних секторів системи освіти; подолання нерівності у доступі закладів освіти до інформаційно-комунікаційних технологій; формування інформаційних баз даних, що містять персональні дані учнів та вчителів; необхідність для учасників освітнього процесу подолання опору інформаційним інноваціям; вирішення проблеми цифровізації освітнього процесу.

Важливим завданням є встановлення процедур визнання результатів неформальної та інформальної освіти в системі формальної освіти з метою отримання освітніх та професійних кваліфікацій.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗЗСО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

3.1. Вивчення умов забезпечення прав школярів на освіту під час карантину

"Дистанційна освіта, яка стала основною формою навчання в закладах загальної середньої освіти під час "пандемії" (глобальної пандемії), висунула багато нових вимог до вчителів, учнів, батьків та суспільства в цілому. З метою виявлення низки проблем в організації дистанційної освіти, визначення варіантів їх якнайшвидшого вирішення та напрацювання певних рекомендацій було проведено опитування учасників освітнього процесу.

Через місяць після оголошення секвестру (квітень 2020 року) Служба освітнього омбудсмена провела онлайн-опитування батьків та дітей, які навчаються у закладах загальної середньої освіти, з метою дослідження стану забезпечення права школярів на освіту в період дії секвестру.

Метою опитування було з'ясувати ефективність реалізації права на освіту, з'ясувати проблеми, з якими стикаються батьки та діти, дослідити форми дистанційного навчання та вивчити думку батьків щодо рівня організації та ефективності дистанційного навчання. Результати опитування надали інформацію, яку варто враховувати при організації навчання та плануванні дистанційного та змішаного навчання в закладах освіти в умовах пандемії. Хоча опитування не є репрезентативним, варто зазначити, що воно надало інформацію про наявність конкретних проблем, з якими зіткнулися учні та їхні батьки під час карантину.

Загалом було отримано 8 040 відповідей від респондентів з усіх регіонів України, за винятком окупованих територій Донецької та Луганської областей та Автономної Республіки Крим. Регіонами з найбільшою кількістю відповідей були Київ, Одеса, Дніпро, Харків та Херсон. Майже 43% респондентів проживають в обласних центрах. Найактивнішими в опитуванні були батьки учнів 5-9 класів (майже 45% респондентів) та 2-4 класів (31% респондентів), 7% респондентів - батьки

першокласників, решта - батьки випускників.

Результати опитування показали, що у третини (28%) батьків ставлення до вчителів змінилося позитивно, тоді як у 19% - негативно. Результати показують, що ставлення до школи та вчителів залежить від того, як школа та конкретні вчителі організують дистанційне навчання, як вони спілкуються та співпрацюють з дітьми та батьками.

Дослідження дійшло висновку, що обов'язкове використання карантину та дистанційного навчання загострило низку проблем, які раніше були відомі вчителям та керівникам шкіл, і що батьки також знають про ці проблеми. Зокрема, з'ясувалося, що 84% дітей продовжували навчатися під час карантину. Вимушений перехід на дистанційну освіту виявив серйозні організаційні, психологічні/емоційні, навчально-методичні та технічні проблеми в забезпеченні права дітей на якісну освіту. Організація дистанційного навчання не завжди є якісною (для значної кількості учнів завдання просто розміщені на сайті або написані від руки та надіслані вчителем, без зв'язку з ним або взагалі без вчителя), а також виникає конкуренція між сім'ями за певне технічне обладнання, необхідне для дистанційної освіти та навчання. також виникає конкуренція за певне технічне обладнання, необхідне для дистанційної освіти та навчання. У 32% сімей респондентів спостерігається часткова або повна відсутність технічного обладнання для взаємодії з віддаленими територіями. Цей показник був ще вищим для батьків, які проживають у сільській місцевості, оскільки вони не змогли взяти активну участь в опитуванні через відсутність доступу до Інтернету та відповідного обладнання.

Основні труднощі та проблеми з дистанційною освітою під час карантину включають кілька напрямків

Організаційно-педагогічні: дисбаланс у кількості завдань та онлайн-уроків, відсутність розкладу, неузгодженість, уніфікація онлайн-трансляцій та комунікації, нерозуміння дітьми нових тем та пояснень, недостатньо часу на виконання завдань, поганий менеджмент завдань та оцінювання, нудні, застарілі та складні для розуміння підручники, батьки не мають достатньо знань, щоб допомогти своїм дітям.

Психологічні та емоційні аспекти: невміння дітей вчитися самостійно; напруженість через страх зробити помилку або відчувати тиск з боку вчителів; низька мотивація до навчання; надмірне навантаження; неприйняття дистанційного навчання як такого; погана комунікація з вчителями та однолітками; агресія та нетерпимість у суспільстві. Зростання.

Технологічні проблеми: відсутність або застарілість комп'ютерної техніки та програмного забезпечення вдома та у вчителів; відсутність стандартизованих онлайн-платформ для дистанційного навчання; недостатній рівень ІКТ-потенціалу вчителів та батьків; низька якість інтернету та мобільного зв'язку.

Варто зазначити, що захист прав у сфері освіти в цьому контексті потребує системних змін не лише в чинній нормативно-правовій базі, а й у підходах до її оновлення. Важливо рішуче змінити парадигму роботи органів управління освітою щодо дотримання прав у сфері освіти. Важливо знайти дієві шляхи підвищення ефективності системи освіти, врахувати отримані висновки при організації освітнього процесу, внести зміни в процес вироблення спільних управлінських рішень тощо.

3.2. Аналіз соціологічного дослідження щодо вивчення умов забезпечення якості навчання у дистанційному форматі в умовах карантину

Державна служба якості освіти провела опитування онлайн керівників закладів загальної середньої освіти, вчителів, батьків та учнів 9-11 класів, щоб дослідити умови забезпечення якості дистанційної освіти в період карантину та виявити проблеми, які виникали у респондентів під час дистанційного навчання. Загалом в опитуванні взяли участь 211,8 тис. осіб, з них 120,4 тис. батьків, 44,3 тис. учнів, 43,9 тис. вчителів та 3,9 тис. керівників закладів загальної середньої освіти.

Опитування проводилося в усіх регіонах України. Найактивнішими виявилися мешканці Харківської, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької областей та міста Києва. Більшість респондентів - батьки з Харківської (15%), Донецької (11%) та Запорізької (8%) областей; учні з Харківської (13%), Донецької (11%) та Київської (7%) областей; вчителі з Харківської (15%), Запорізької (9%) та Донецької (6%)

областей; Харків (11%) та Дніпро (8%), Донецька (9%) були директорами закладів загальної середньої освіти в регіоні. Найменша кількість респондентів з Луганської, Черкаської та Закарпатської областей. В опитуванні взяли участь понад 27% директорів закладів загальної середньої освіти країни. Більшість керівників навчальних закладів (50%) працюють у сільській місцевості (41% - у містах і 9% - у селищах міського типу). Більшість учасників опитування проживають у містах. Тому 74% опитаних батьків зазначили, що їхні діти навчаються в міських школах, а 15% - у школах, розташованих у селищах міського типу. Крім того, 72% учнів та 58% вчителів навчаються або працюють у містах (17% учнів та 8% вчителів у селищах міського типу). Батьки, діти яких відвідують початкову та середню школу, були найбільш активними в опитуванні (42% та 48% відповідно). З іншого боку, лише 9% були батьками учнів 10-11 класів.

На основі результатів опитування було систематизовано проблеми, які виникають при впровадженні дистанційної освіти в закладах загальної середньої освіти в період карантину та впливають на якість освіти. Серед основних прблеми визначено:

- технологічне забезпечення учасників освітнього процесу: нестача навчальних матеріалів, які сприяють повноцінному засвоєнню учнями предметних знань; низька швидкість інтернет-з'єднання або його відсутність; обмежений доступ до комп'ютерної техніки для частини учнів, особливо в сільській місцевості, де для багатьох вчителів та учнів новітні брак мобільних пристроїв, комп'ютерів та інших гаджетів;

- психолого-педагогічний та методичний супровід дистанційної освіти: відсутність досвіду роботи з дистанційною освітою як у вчителів, так і в учнів; недостатній рівень володіння ІКТ у частини вчителів; труднощі адаптації вчителів до нових умов навчання; низька або повна відсутність якісного супроводу дистанційної освіти з боку методичних служб ненормований робочий день вчителів, постійний контакт з батьками, постійна перевірка домашніх завдань учнів, багато часу, що забирає і некерована підготовка уроків і завдань з детальними інструкціями.

- гігієнічні умови в дистанційній освіті: не дотримуються ергономічні вимоги до подачі матеріалу для дітей (різні шрифти, посилання на неперевірені відео, часто реклама, занадто великий обсяг матеріалу).

На основі отриманих даних систематизовано пропозиції респондентів щодо покращення організації дистанційної освіти. Серед основних пропозицій - внесення змін до правил про дистанційну освіту, публікація гігієнічних норм проведення онлайн-уроків на офіційному сайті, розробка безкоштовної платформи для дистанційної освіти, правил для учасників освітнього процесу дистанційної освіти (платформа, оцінювання учнів, веб-ресурси, домашні завдання) тощо.

3.3. Стан організації освітнього процесу у закладах загальної середньої й дошкільної освіти під час спалаху захворювання COVID-19

Виклики, що постали перед українською системою освіти внаслідок пандемії COVID-19, вимагають певних науково обґрунтованих управлінських рішень.

Міністерство освіти і науки України спільно з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) в Україні провели соціологічне дослідження, присвячене Розпочато соціологічне дослідження.

Інформаційною базою дослідження є результати анкетного опитування керівників закладів загальної середньої та дошкільної освіти, яке було проведено на початку липня 2020 року з використанням Державної інформаційної системи освіти (далі - ДІСО) Інституту освітньої аналітики.

У цьому контексті було проаналізовано результати анкетування респондентів, щоб дослідити актуальні проблеми та запропонувати варіанти вдосконалення дистанційного навчання.

Соціологічне опитування керівників шкіл щодо готовності шкіл до організації освітнього процесу в умовах COVID-19.

В опитуванні взяли участь 10 175 керівників шкіл (67% від загальної кількості керівників шкіл), з яких 64% - з сільської місцевості та 36% - з міської. Аналіз

відповідей щодо пріоритетності джерел інформації про ситуацію, пов'язану з епідемією COVID-19 в Україні, показав, що більшість директорів (94%) та 96% респондентів зазначили, що уряд, включаючи ЗМІ (68% та 62%) та соціальні мережі та месенджери (46% та 40%) З'ясувалося, що інформацію про спалахи захворювання вони отримують з офіційних сайтів.

Аналізуючи рівень довіри до джерел інформації, респонденти найбільше довіряють місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування (77%). Довіра до засобів масової інформації значно нижча - 22%. Довіра до міжнародних організацій та соціальних мереж не перевищує 10%. Водночас не довіряють жодному джерелу інформації 0,7% опитаних. (рис. 4.1).

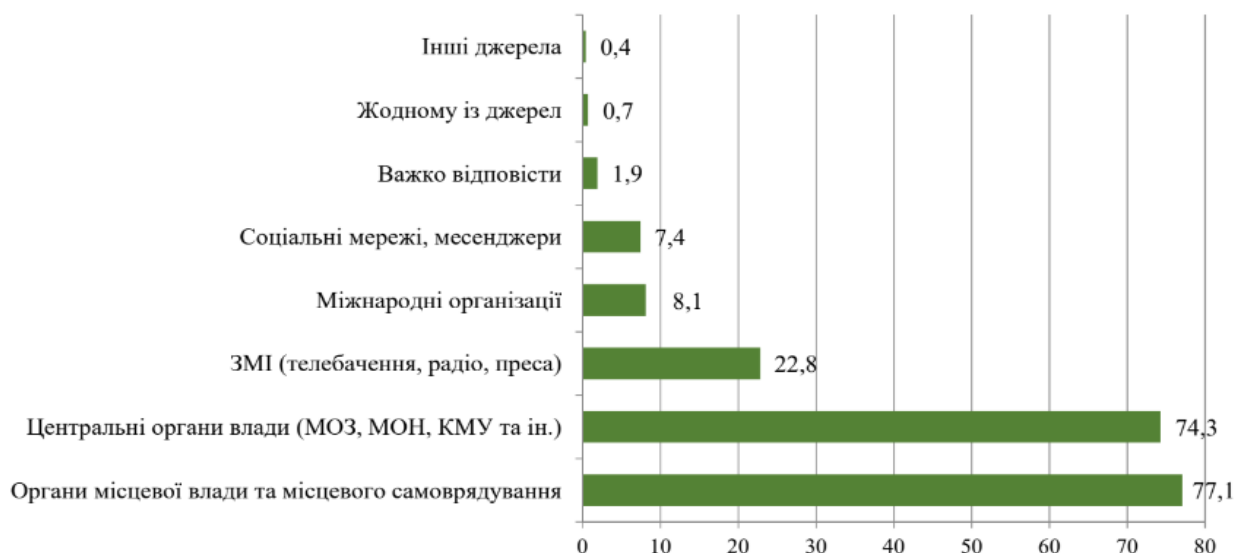

Рис. 4.1. Відповідь респондентів на запитання «Яким джерелам інформації про поточну ситуацію із випадками COVID-19 у Вашій громаді Ви довіряєте найбільше?»

Під час опитування ставилося питання про рівень доступу до інформації, і виявилось, що 96% респондентів мали доступ до необхідної інформації про початок захворювання, а 98% мали доступ до інформації про карантинні заходи та обмеження.

Також було виявлено, що частка людей з інвалідністю, які перебувають у групі ризику через пандемію, становить приблизно 18% (рис. 4.2).

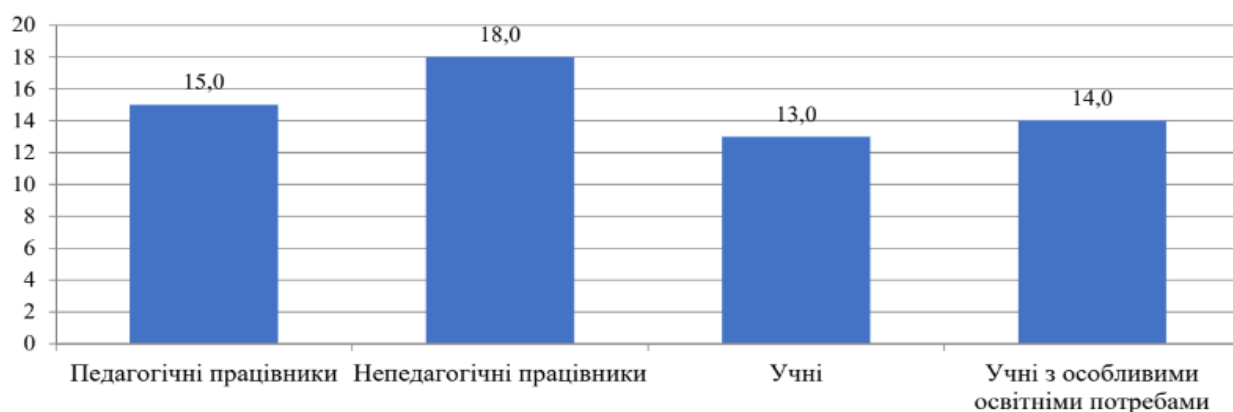

Рис. 4.2. Відповідь респондентів на запитання «Чи можете Ви зазначити, який приблизно відсоток працівників та учнів Вашого закладу освіти належить до групи ризику через пандемію (особи віком старше 60 років, особи з хронічними захворюваннями тощо)?», %

Аналіз відповідей щодо заходів, організованих протягом останніх років для підвищення обізнаності про ризик інфекційних захворювань та їх профілактики, показав, що 89% шкіл організували тематичні уроки; 83% поширювали інформаційні стенди, плакати та буклети; 69% проводили круглі столи, конференції та зустрічі для учнів та батьків організували круглі столи, конференції та зустрічі для учнів та батьків.

Більшість респондентів були одностайні в питанні навчання (інструктажу) працівників щодо особливостей гігієни та виконання роботи під час пандемії: 93% підтвердили, що всі вчителі пройшли навчання (інструктаж), порівняно з 92% для непедагогічного персоналу (Діаграма 4.3).

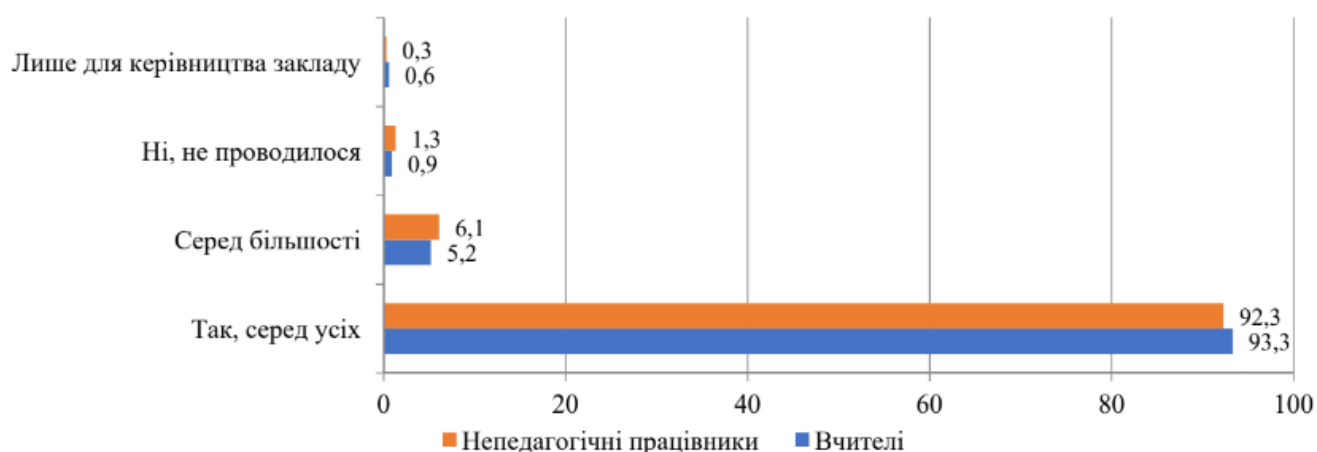

Рис. 4.3. Відповідь респондентів на запитання «Чи проводилося навчання (інструктаж) працівників закладу освіти щодо особливостей гігієни та виконання посадових обов'язків в умовах пандемії?»

На запитання "Які інформаційні матеріали щодо безпечного функціонування освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 потрібні зараз у вашому закладі?" відповіді розподілилися наступним чином. При цьому 48% директорів вказали на потребу в інформаційних матеріалах щодо профілактики та безпечної поведінки для учнів, 42% респондентів вказали на потребу в таких самих матеріалах для персоналу і 31% респондентів вказали на необхідність придбання адаптованих аудіоматеріалів про шляхи зараження вірусом, профілактику та безпечну поведінку (рис. 4.4).

Рис. 4.4. Відповідь респондентів на запитання «Яких інформаційних матеріалів щодо безпечної організації освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 потребує Ваш заклад сьогодні?»

Щодо спроможності навчальних закладів дотримуватися заходів безпеки (Діаграма 4.5), більшість директорів відповіли "так" на всі запропоновані заходи, тоді як 36% респондентів відповіли "більш-менш так" щодо "проведення тренінгів для батьків учнів з питань гігієни та соціального дистанціювання".

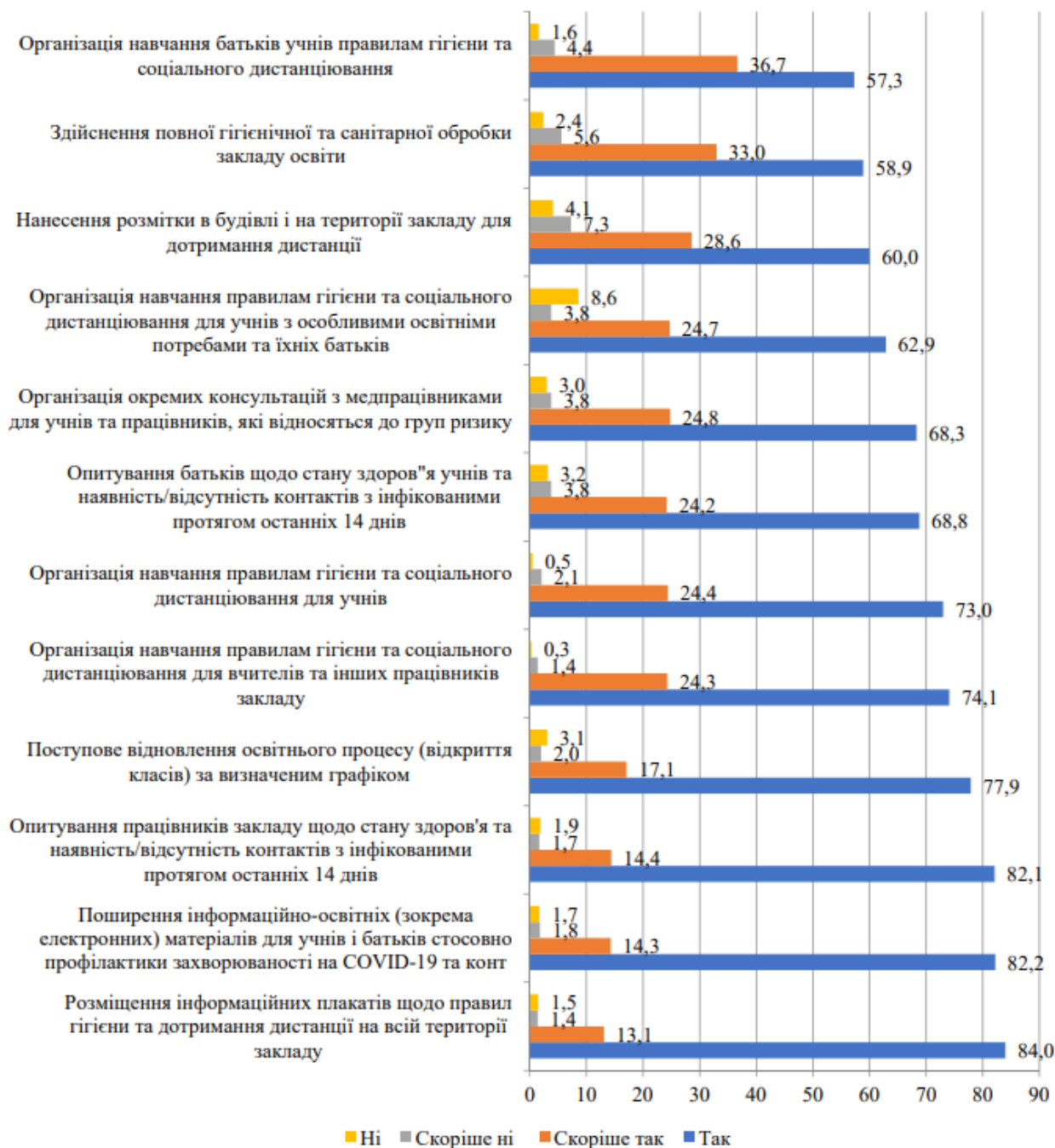

Рис. 4.5. Створення безпечних умов в закладі освіти
(можливість забезпечення протягом 2020/2021 н. р. заходів згідно переліку)

У модулі про "створення безпечного середовища в закладах освіти (організація підвезення та висадки (у закладі освіти, до якого перевозять дитину)" менше половини (47%) респондентів не змогли відповісти на всі три умови організації підвезення та висадки, при цьому менше половини (44%) респондентів ретельно дезінфікують та миють транспортні засоби, а 44% використовують дезінфікуючі засоби для рук (рис. 4.6).

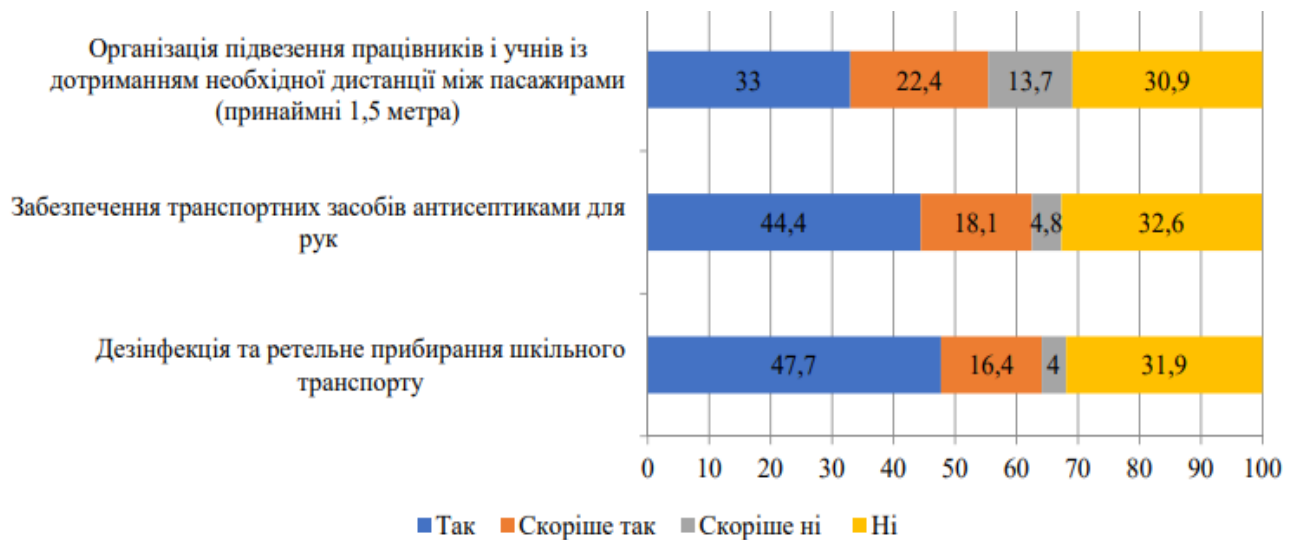

Рис. 4.6. Створення безпечних умов в закладі освіти (організація підвезення (для закладів, до яких здійснюється підвезення))

У модулі запитань "Створення безпечного середовища в закладах освіти (організація заходів з управління здоров'ям)" 76% респондентів відповіли, що негайно звертаються до учнів та персоналу в разі погіршення стану здоров'я, але 60% респондентів вимірюють температуру персоналу перед початком занять, а 52% респондентів вимірюють температуру учням. Ще менше робили це (рис. 4.7).

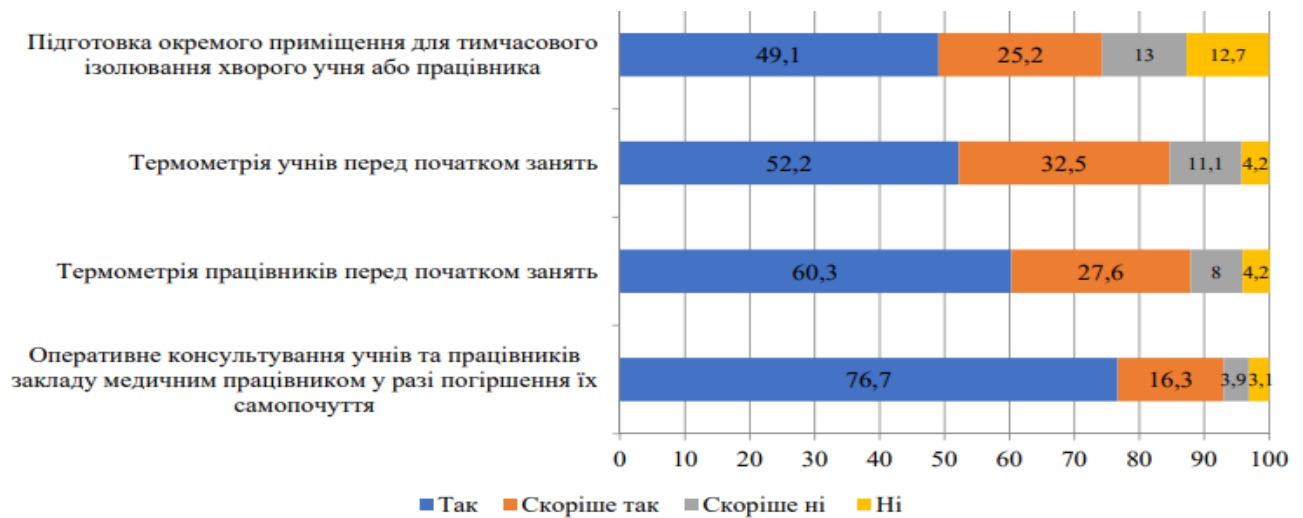

Рис. 4.7. Створення безпечних умов в закладі освіти (організація медико-профілактичних заходів)

У модулі питань "Створення безпечного середовища в закладах освіти (дотримання гігієнічних норм)" (Дотримання правил гігієни)" "лідерами" є вологе прибирання приміщень кілька разів на день (93,1%) та наявність інструкції

(інфографіки) про правила миття рук та санітарної обробки (92,3%).(інфографіка) (92,3%) та безперебійне постачання води для санітарно-гігієнічних потреб (86,1%).Безперебійне водопостачання для санітарних потреб (86,8%). Додатковий технічний персонал.Лише 20,3% керівників підприємств мають можливість наймати додатковий технічний персонал для проведення додаткового прибирання Більше третини(34,3%) респондентів відповіли, що не мають такої можливості (рис. 4.8).

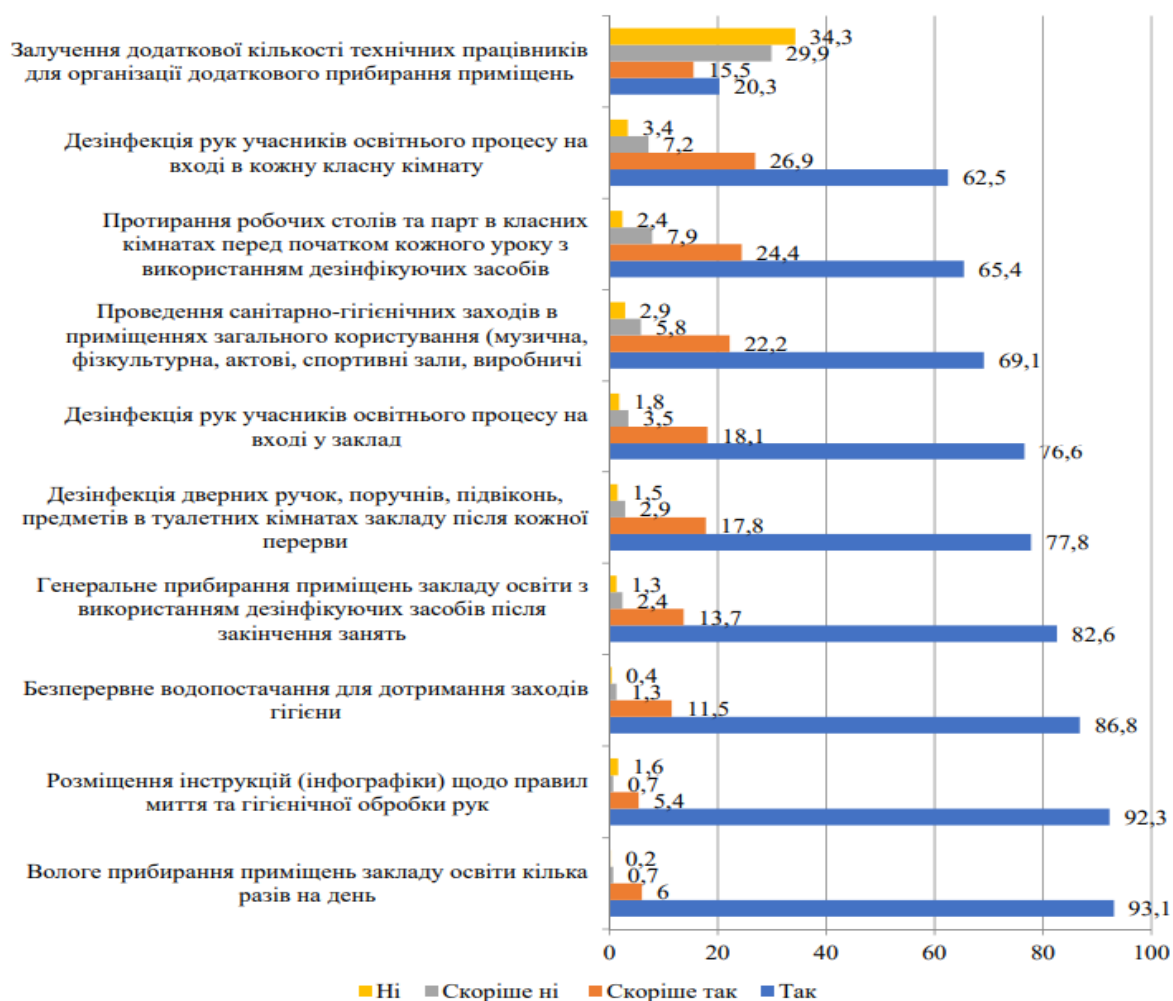

Рис. 4.8. Створення безпечних умов в закладі освіти (дотримання правил гігієни)

«Чи було здійснення під час карантину в закладі освіти дистанційне навчання?» на це запитання 99% директорів закладів загальної середньої освіти відповіли "так".

Опитування щодо охоплення учнів закладів загальної середньої освіти дистанційним навчанням показало такі результати: понад 69% респондентів відповіли, що майже всі учні початкової та середньої школи, а також старшокласники були охоплені дистанційним навчанням, а щодо учнів основної школи - 58% респондентів (рис. 4.9).

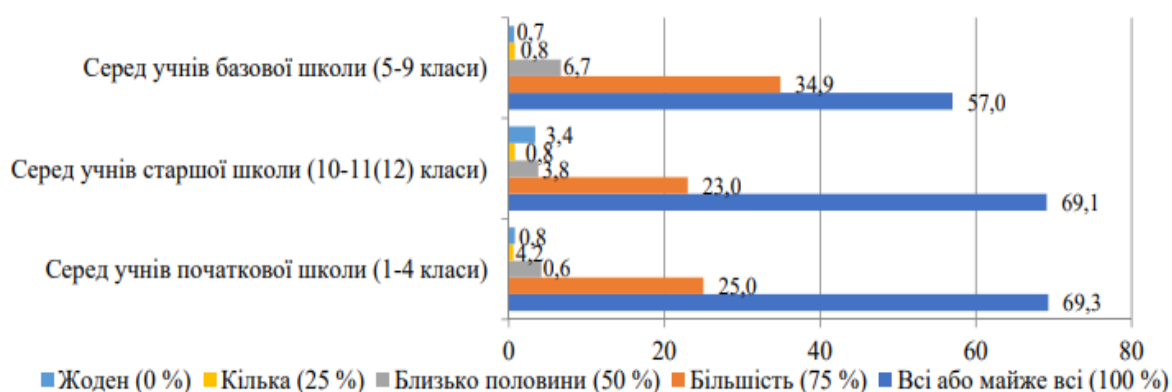

Рис. 4.9. Відповіді на запитання "Скільки студентів пройшли дистанційне навчання у вашому навчальному закладі?"

90,1% відповіли щодо організації дистанційного навчання з предмету. Директори ЗЗСО вважають, що навчальний процес буде налагоджений кожним або майже з усіх вчителів початкових класів (100%) 82,4% відповіли так. Подібних показників досягнуто і серед вчителів початкових класів – 83,6% вчителів досягли мети. (рисунок 4.10).

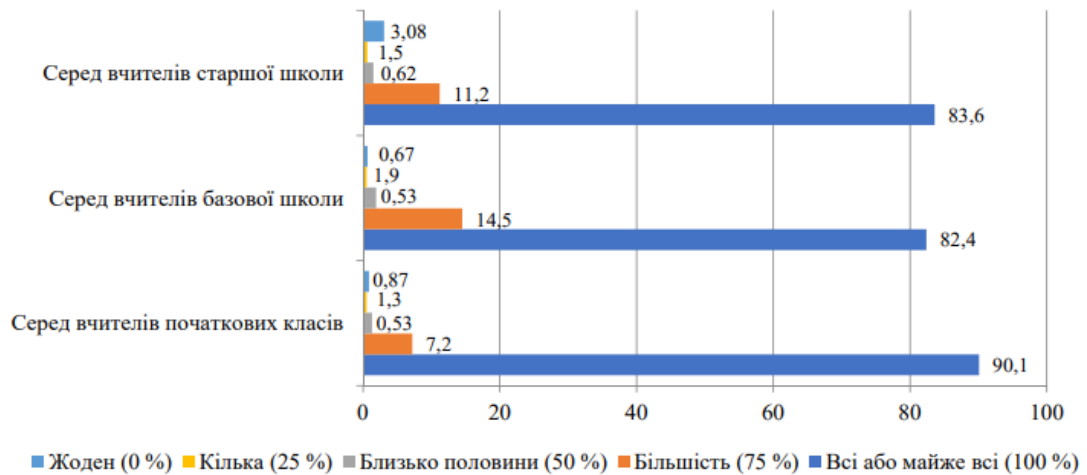

Рис. 4.10. Відповіді на запитання "Скільки вчителів у вашому навчальному закладі мали змогу викладати предмети дистанційно?"

Існують також технологічні обмеження для дистанційного навчання, найбільш значущими з яких є відсутність цифрового обладнання вдома та високошвидкісного підключення до Інтернету. Лише 3% респондентів не відчувають жодних обмежень.

Щодо забезпеченості електричним та іншим обладнанням, опитування виявило наступне: 54% респондентів зазначили, що обладнанням забезпечені всі вчителі, а 12% підтвердили, що на такому ж рівні забезпечені й учні. Високою була частка відповідей "більшість (75%)" (рис. 4.11).

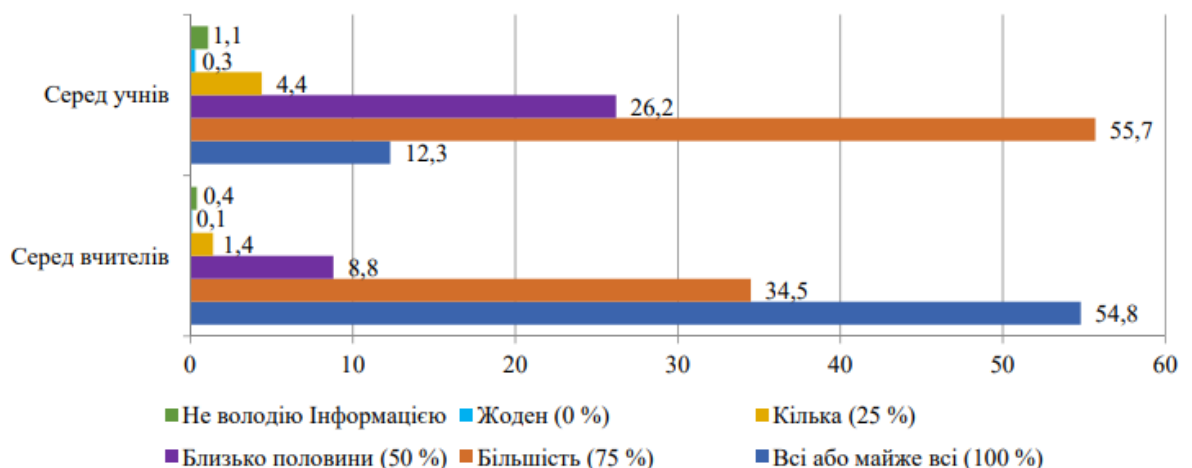

Рис. 4.11. Відповіді на запитання "Скільки учасників ваша установа забезпечує комп'ютерами та іншим обладнанням для ефективного проведення дистанційного навчання?"

Технічна підтримка (доступ до швидкісного інтернету). Майже так само, як на рис. 4.18. 41,4 % респондентів вважають, що всі або майже всі вчителі мають доступ до Інтернету.

На противагу цьому, лише 7,4 % респондентів вважають, що учні мають доступ до інтернету. Високою була також частка респондентів, які відповіли, що "майже всі (75%)" - 45,9% учнів і 36,2% вчителів (рис. 4.12)

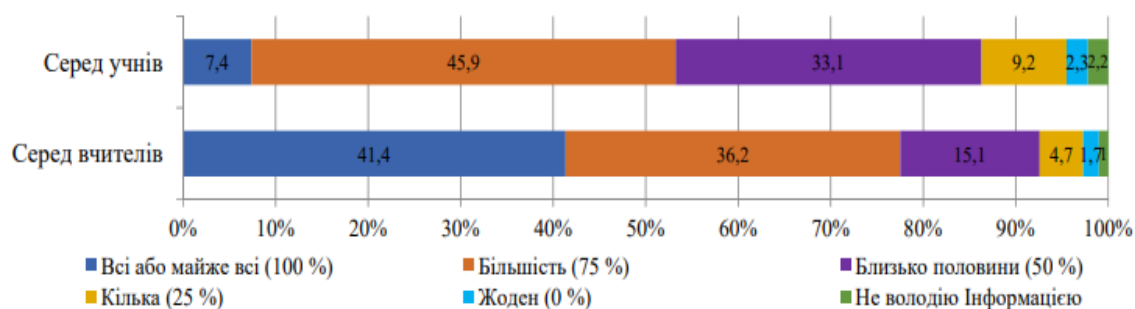

Рис. 4.12. "Скільки учасників освітнього процесу у вашому закладі мають доступ до високошвидкісного інтернету?" Відповідь на запитання.

У 66,2% опитаних ЗЗСО зазначили, що більшість предметів у період карантину викладалися як онлайн із використанням відео- та аудіозасобів, так і в окремих класах, тоді як у 17,3% вчителів викладали предмети переважно онлайн із використанням відео- та аудіозасобів.

Більшість респондентів (96,9%) зазначили, що двома найпоширенішими каналами зв'язку для дистанційної освіти були месенджери (наприклад, Viber, Whatsapp) та телефон (83,6%). Крім того, 69,8% зазначили, що електронна пошта (викладачі надсилають завдання, а студенти - виконані завдання), 65,6% - Zoom, Skype або подібні інструменти для проведення відеоконференцій, 62,1% - спеціальні навчальні програми (наприклад, Google Class, Learningapps), і 62,1% зазначили, що викладачі використовують кожен презентаційний матеріал, підготовлений до уроку та переглянутий дистанційно", 57,7% - щодня, хоча й менш активно (рис. 4.13).

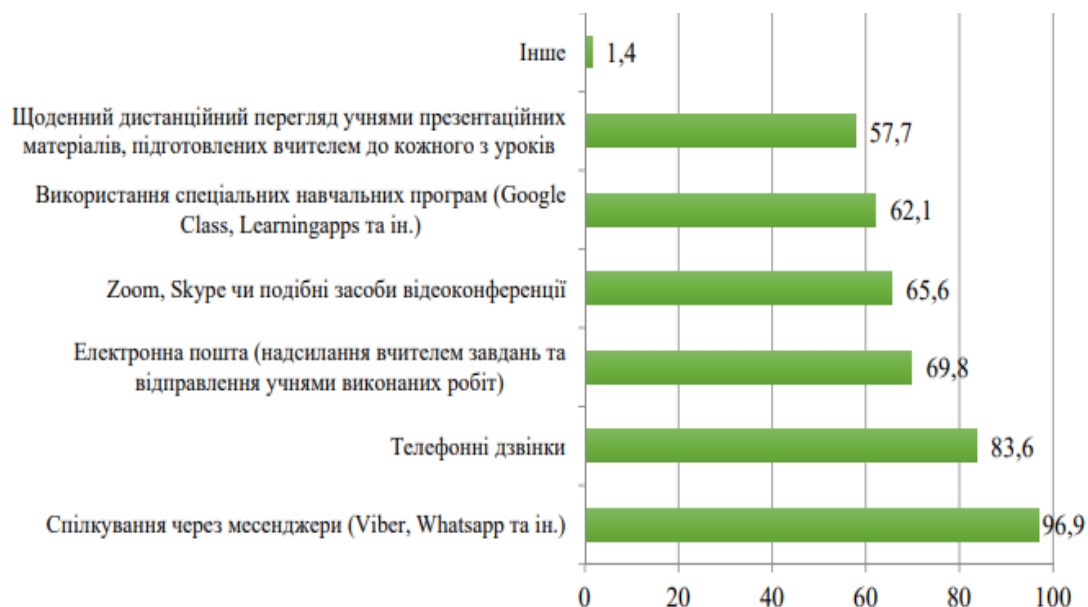

Рис. 4.13. Відповіді на запитання "Які канали використовували викладачі вашого закладу для спілкування зі студентами під час дистанційного навчання?"

Щодо оцінювання результатів навчання учнів під час карантину, 93,9% респондентів відповіли, що писатимуть письмову роботу (наприклад, диктант, твір) і надсилатимуть її вчителю, 76,9% - перевірятимуть її на онлайн-платформі, а 65,8% - здійснюватимуть відео- або аудіозапис відповідей учнів і надсилатимуть його вчителю (рис. 4.14).

Рис. 4.14. Відповідь на запитання "Як у період карантину оцінювали академічну успішність студентів у вашому закладі?"

На думку понад 63,0% респондентів, дистанційне навчання під час карантину було менш ефективним, ніж звичайний навчальний процес у закладах освіти, 25,5% респондентів визнали його досить ефективним, але не таким ефективним, як у закладах освіти, а 5,5% респондентів визнали його зовсім не ефективним.

3.4 Власне соціологічне дослідження щодо особливостей навчання в закладах освіти Глибоцької територіальної громади в умовах пандемії

Організація карантину та дистанційного навчання в більшості випадків загострила всі проблеми, про які знали вчителі та адміністрація. Тепер це усвідомлюють і батьки. Згідно з принципом найменшої шкоди, необхідні заходи безпеки, такі як запровадження карантину, повинні мати якомога менший негативний вплив на інші аспекти життя, зокрема на якість освіти.

З метою виявлення особливостей освіти у Глибоцькій ТГ під час пандемії ми провели незалежне опитування педагогів, батьків та учнів.

Опитування виявило серйозні проблеми - організаційні, навчальні, психоемоційні та технічні - щодо забезпечення права на якісну освіту у зв'язку з вимушеним переходом на дистанційне навчання, незважаючи на те, що 83% дітей продовжували навчатися. Зокрема, організація дистанційної освіти, яка не завжди є якісною (значна кількість учнів розміщують свої завдання на сайтах або надсилають їх вручну, без жодного контакту з вчителями) або взагалі відсутня; суперечки в сім'ях щодо технічного обладнання, необхідного для роботи та навчання; часткова або повна відсутність (слід зазначити, що цей показник ще вищий для батьків у сільській місцевості, оскільки вони не змогли взяти активну участь в

опитуванні через відсутність доступу до інтернету або обладнання) та інші фактори, що впливають на дистанційне навчання.

Навчальний процес під час весняного карантину був стресом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів, батьків, викладачів та студентів. Відсутність досвіду роботи з дистанційною освітою та реакції Уряду спричинили низку освітніх проблем. Нижче наведено їх перелік, який базується переважно на вторинних даних - онлайн-опитуванні.

Згідно з опитуванням, дистанційне навчання було проблемою для 51,53% відсотка респондентів. Це пов'язано з тим, що вони не мали досвіду дистанційного навчання і не були готові викладати в період карантину. 56,5% вчителів сказали, що ніколи раніше не використовували технології дистанційного навчання. Натомість, як зазначалося раніше, вчителі не отримували жодних рекомендацій щодо методик дистанційного навчання або навчання за допомогою онлайн-інструментів. Водночас вчителям були б корисні поради щодо того, як пояснювати новий матеріал під час дистанційного навчання, як надавати зворотний зв'язок, тренувати навички, оцінювати прогрес та визначати час для занять.

Відсутність загального доступу до інтернету та обладнання, необхідного для навчання. Ця проблема стосується як вчителів, так і учнів. Згідно з опитуванням, 61,35% директорів шкіл зазначили, що більшість вчителів та учнів не мають вдома необхідного обладнання, а 56,9% сказали, що у них повільний інтернет-зв'язок. Більшість вчителів користуються комп'ютерами спільно з іншими членами сім'ї, а 12% не мають доступу до швидкісного інтернету. 28,3% батьків повідомили, що якість їхнього інтернет-з'єднання була низькою. Крім того, 12,8% батьків сказали, що у них вдома немає комп'ютера. Згідно з опитуванням, більшість дітей (82,6%) використовують мобільний телефон (ймовірно, смартфон) для дистанційного навчання. Проте мало хто з дітей користується ноутбуками (41,6%) або стаціонарними комп'ютерами (32,3%). У той же час, дітям міг знадобитися

ноутбук або комп'ютер, що належить їхнім батькам, оскільки не всю роботу можна було виконати на мобільному телефоні. Якщо батьки також працювали віддалено, їм могло бути складніше навчатися або працювати. Ситуація може ще більше ускладнитися в сім'ях, де є більше однієї дитини шкільного віку. Те саме стосується і вчителів, яким, можливо, доводилося ділити технічне обладнання з дітьми та іншими членами сім'ї.

"Всеукраїнська школа онлайн" - телевізійний проект, що транслювався на телебаченні та на YouTube-каналі МОН для учнів 5-11 класів з 11 предметів. Однак, згідно з опитуванням керівників закладів загальної середньої освіти, лише 32,3% шкіл мали розклад дистанційного навчання, який збігався з розкладом викладання на телебаченні. Як наслідок, учні могли отримувати необ'єктивну інформацію з певних предметів. Зараз Міністерство освіти і науки планує запуснути нові телевізійні уроки, які транслюватимуться на безкоштовній платформі, розробленій громадською організацією "Освіторія" у співпраці з Міністерством цифрової трансформації.

У багатьох закладах дистанційне навчання нагадувало надсилання матеріалу для самостійного опрацювання з підручника, письмові завдання для перевірки знань та оцінювання результатів без обговорення, зворотного зв'язку чи пояснень.

За словами учнів, вчителі частіше надсилали перелік розділів підручника або вправ для самостійного вивчення (45,2%), ніж для дистанційного навчання (21,25%). Спроба розглядати самостійне навчання як дистанційне через брак попереднього досвіду підтверджується результатами опитування щодо найчастіше використовуваних інструментів для взаємодії між викладачем і студентом. Зокрема, на першому місці опинився Viber, яким користуються 92,4% вчителів. Таким чином, можна сказати, що це не дистанційне навчання, а самостійне навчання, оскільки навчальні теми та завдання можна надсилати через месенджер.

У період карантину не було здійснено жодних додаткових виплат вчителям, незважаючи на різні формати викладання та надмірне навантаження. Зокрема, деякі предмети викладалися за дистанційною формою навчання, тоді як інші залишалися очними. Це значно збільшує навантаження, оскільки вчителі повинні готуватися до різних форматів викладання, включаючи презентацію нових навчальних матеріалів, практичні завдання та тести. Крім того, той факт, що дистанційна освіта з весни була одноосібною, означає, що вчителі повинні присвятити більше ресурсів вивченню та практичному застосуванню методів дистанційної освіти. Крім того, якщо вчитель захворів на COVID-19 або вимушено перебуває на карантині через хворобу в класі, його зарплата зменшується лише наполовину. Тому для таких педагогів, особливо старшого віку, які піддаються більшому ризику зараження COVID-19, необхідна більша фінансова підтримка.

Висновок до розділу 3

Дотримання прав у сфері освіти в цьому контексті вимагає системних змін не лише в існуючій нормативно-правовій базі, а й у підходах до її оновлення. Настав час для рішучої зміни парадигми в роботі органів управління освітою щодо дотримання прав у сфері освіти. Тому, спираючись на отримані висновки, спільно з органами влади шукати дієві шляхи підвищення ефективності системи освіти, враховувати отримані результати при реформуванні освітньої галузі, ініціювати зміни та готувати спільні управлінські рішення.

На цьому етапі зрозуміло, що необхідно зробити наступне. Це не вичерпний перелік необхідних і можливих дій, але ті, які вважаються найбільш важливими:

- докорінно оновити та консолідувати навчальні програми відповідно до державних стандартів загальної середньої освіти та вилучити з них другорядну інформацію;
- створення центру технічної допомоги у сфері освіти;
- запровадити освітню навчальну платформу, що дозволяє здійснювати дистанційне навчання;
- включити програми підвищення кваліфікації з питань захисту прав у сфері освіти, технологій дистанційного навчання, оволодіння сучасними ІКТ-технологіями, а також курси для вчителів з первинного вирішення спорів та медіації;
- удосконалити механізми захисту прав у сфері освіти;
- підтримувати захист прав батьків та вчителів, захищати їх від можливого тиску та переслідувань;
- розвивати програми психологічної підтримки вчителів.

РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Відповідно до постанови № 641 від 22 липня 2020 р. "Про встановлення карантину та запровадження посилених карантинних заходів на території, на якій значно поширилася гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2", відповідно до ендемічної ситуації в регіоні або окремих адміністративній одиниці встановлюється рівень епідемічного ризику поширення COVID-19 ("зелений", "жовтий", "помаранчевий" або "червоний"). Враховуючи вищезазначене, на 2020/2021 навчальний рік у закладах загальної середньої освіти враховуються особливості епідемічної ситуації в окремому регіоні або окремих адміністративно-територіальній одиниці, а саме: 1) рівень епідемічного ризику "зелений", "жовтий" або "помаранчевий": учням дозволяється відвідувати заклади загальної середньої освіти у звичайному режимі;

2) рівень епідемічної небезпеки "червоний" - відвідування учнями закладів загальної середньої освіти заборонено, а навчання здійснюється за допомогою технологій дистанційного навчання. Рішення щодо особливостей організації освітнього процесу в закладах освіти "зеленого", "жовтого" та "червоного" рівнів епідемічної небезпеки

Враховуючи тимчасові рекомендації щодо організації карантинних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19), рішення про особливості організації освітнього процесу в закладах освіти із "зеленим", "жовтим" та "помаранчевим" рівнями пандемічного ризику приймаються педагогічною радою закладу.

У рамках підготовки до початку навчання у закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії Міністерство освіти і науки України

підготувало наступні рекомендації щодо організації роботи у закладах загальної середньої освіти.

Підготовчі заходи щодо відновлення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти

Підготовка закладів освіти враховує такі карантинні та профілактичні заходи:

- завершення ремонтних та профілактичних робіт, прибирання всіх навчальних приміщень та прилеглих до закладу освіти територій (наприклад, дезінфекція поверхонь, перевірка вікон на предмет наскрізного та кутового провітрювання, відкриття та дезінфекція жалюзійних решіток на отворах у системі вентиляції, фільтрів кондиціонерів);

- створення умов для мінімізації ризику інфікування (наприклад, виділення приміщень для окремого зберігання верхнього одягу (взуття) для різних вікових груп учнів та персоналу навчального закладу, встановлення стерилізуючих ламп), збільшення кількості вільного простору в класних кімнатах (винесення зайвих меблів).(прибрати непотрібні меблі, обладнання, килими, м'які іграшки тощо);

- виділити та обладнати спеціальні кімнати для тимчасового перебування учасників освітнього процесу у разі виникнення симптомів гострого респіраторного захворювання та/або підвищення температури;

- передбачити місце для санітарної обробки рук, забезпечити дезінфікуючими засобами та встановити контейнери для використаних засобів індивідуального захисту;

- реалізація заходів щодо дотримання соціальної дистанції та уникнення скупчення людей, спрямованих на мінімізацію контактів з іншими людьми (наприклад, відкриття декількох входів до приміщення, гнучкий розклад занять за категоріями учнів, використання розмітки на підлозі для полегшення двостороннього руху в коридорах) (наприклад, виділення зон руху для різних вікових груп учнів);

- закріпити за класами певні аудиторії, щоб мінімізувати пересування учнів у приміщенні закладу;

- вживання напоїв учнями, які беруть участь в освітньому процесі, зокрема використання особистого або одноразового посуду;

- організація харчування учнів закладів загальної середньої освіти відповідно до Тимчасових рекомендацій щодо організації карантинних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України.

Також рекомендується розробити та затвердити рішенням Ради з питань освіти тимчасовий порядок організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19).

Особливості відвідування закладів загальної середньої освіти

З метою запобігання поширенню коронавірусної інфекції (COVID-19) працівники закладів освіти, учні, їхні батьки або інші законні представники (далі - батьки) мають бути поінформовані про правила організації освітнього процесу, відвідування та перебування в закладах освіти.

Також рекомендується пояснити батькам/опікунам учня необхідність запровадження обмежувальних заходів у закладі освіти щодо відвідування закладу сторонніми особами. Педагогам рекомендується спілкуватися з батьками переважно на відстані, використовуючи всі засоби зв'язку.

Зкладам освіти рекомендується призначити особу, відповідальну за координацію інформаційних заходів щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції (COVID-19) та інших респіраторних захворювань.

Моніторинг стану здоров'я учнів та персоналу в закладах освіти має здійснювати медичний персонал закладу (або, за відсутності такого персоналу, інший персонал, визначений керівником закладу), який має вимірювати температуру та проводити медичні огляди, а також регулярно

спілкуватися з батьками учнів для інформування про стан їхнього здоров'я.

Особливості організації освітнього процесу

Відповідно до рекомендацій Міністерства охорони здоров'я, ВООЗ та медичних органів інших країн, при організації освітнього процесу в закладах освіти пріоритетне значення надається дотриманню принципів соціальної дистанції, гігієни, використанню засобів індивідуального захисту та уникненню групових зібрань.

Відповідно, організація освітнього процесу в закладах освіти повинна враховувати наступне:

- вимоги соціальної дистанції.
- регулярний моніторинг та аналіз відвідуваності учнів з метою раннього виявлення будь-якого зростання захворюваності та інформування органів охорони здоров'я про різке підвищення захворюваності;
- дотримання стандартів формування класів та інших вимог Закону "Про освіту".

МОН рекомендує наступне:

- запровадити гнучку структуру навчального року, яка б дозволяла змінювати терміни канікул, початку та закінчення семестрів з урахуванням епідеміологічної ситуації;
- надання можливості батькам учнів, які належать до категорій, для яких перебування в закладі освіти не рекомендується (наприклад, хронічні захворювання легень, порушення імунної системи, цукровий діабет), продовжувати навчання у формі освіти, яка найкраще відповідає їхнім потребам у захисті та безпеці (наприклад, освітній супровід, екстернат, сімейна (домашня), дистанційна форма навчання);
- використання великих приміщень (особливо в актових залах, рекреаціях та коридорах, пристосованих до потреб навчання) для забезпечення соціальної дистанції під час навчання та, за сприятливих погодних умов, викладання окремих предметів на відкритому повітрі.

На початку нового навчального року визначення рівня володіння матеріалом, набутих учнями самостійно або з використанням технологій дистанційного навчання за період ізоляції, визначення необхідності організації повторення цього матеріалу, планування та організації систематизації та узагальнення матеріалу, актуалізація окремих тем з урахуванням попереднього володіння учнями матеріалом, диференційоване навчання. Рекомендується, наприклад, визначати завдання.

Слід уникати вправ, що вимагають прямого фізичного контакту між учнями.

Зменшити кількість комунікативних вправ, уникати групових ігор, що передбачають тактильний контакт, проводити ранкові збори на соціальній дистанції, за можливості на свіжому повітрі тощо.

При наданні позашкільної освіти у закладах загальної середньої освіти та при створенні на базі закладу освіти умов для здобуття позашкільної освіти (організація роботи клубів, секцій, гуртків, культурно-просвітницьких, спортивних, науково-дослідницьких та оздоровчих об'єднань) перебування учнів та педагогічних працівників в умовах карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції забезпечується відповідно до правил, затверджених Тимчасовими рекомендаціями щодо організації карантинних заходів у закладах освіти в період (COVID-19).

ВИСНОВКИ

Аналіз і узагальнення теоретико-методологічних засад та результатів дослідження зазначеної проблеми дають підстави для наступних **висновків**:

1. Розкрито теоретико-методологічні засади трансформаційних змін в галузі освіти на сучасному етапі. «Трансформація» це процес, що розкриває залежність сьогодення та майбутнього минулим. З'ясовано, що зміни в педагогічній думці та парадигмі освіти неможливі без розгляду досліджуваного явища в історичному контексті. Головні ідеї, які впливають на якість трансформації освіти та на її учасників: культуруносна зміни, процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей особистості, методологічні основи сучасної філософії освіти, освітній інформаційно-організаційний простір. Виникає необхідність з'ясувати особливості трансформації із урахуванням конкретного учасника освітнього процесу, тому пропонуємо проаналізувати наукові напрацювання з окремих освітніх галузей.

2. Висвітлено особливості функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів. Охарактеризовано один з основних викликів системи освіти на сучасному етапі - COVID-19. Пандемія вплинула на режими життя учнів та студентів, викладачів, зумовила масштабні економічні та суспільні наслідки, загострила низку соціально- економічних проблем, серед яких:

- рівність доступу до навчання;
- забезпеченість школярів повноцінним харчуванням;
- надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами;
- додаткові потреби домашнього догляду за дітьми;
- інші соціально-економічні проблеми, що виникли внаслідок пандемією.

Серед головних викликів, які постали у сфері інформатизації освіти, нами визначено такі:

- подолання нерівності доступу закладів освіти до інформаційно-комунікаційних технологій;
- необхідність створення одної інформаційної платформи для відповідних сегментів системи освіти, найперше повної загальної середньої освіти;
- створення інформаційних баз із індивідуальними деперсоналізованими даними про здобувачів освіти та педагогічних працівників;
- подолання спротиву інформаційним новаціям учасників освітнього процесу, зумовленого невисоким рівнем опанування ними ІТ технологіями;
- прискорене вирішення завдань цифровізації освітніх процесів у контексті подолання впливу пандемії COVID-19.

Ключовим викликом для системи освіти є створення порядку визнання результатів неформальної освіти, а також інформальної освіти у системі формальної освіти з метою здобуття освітніх чи професійних кваліфікацій.

3. Проаналізовано соціологічні опитування та проведено власне дослідження щодо вивчення умов забезпечення якості навчання у дистанційному форматі в умовах карантину.

Так, онлайн-опитування батьків та дітей проведено службою освітнього омбудсмена з метою дослідження стану забезпечення права школярів на освіту в період дії секвестру. Метою опитування було з'ясувати ефективність реалізації права на освіту, з'ясувати проблеми, з якими стикаються батьки та діти, дослідити форми дистанційного навчання та вивчити думку батьків щодо рівня організації та ефективності дистанційного навчання.

Дослідження дійшло висновку, що обов'язкове використання карантину та дистанційного навчання загострило низку проблем, які раніше були відомі вчителям та керівникам шкіл, і що батьки також знають про ці проблеми. Основні труднощі та проблеми з дистанційною освітою під час карантину включають кілька напрямків: організаційно-педагогічні; психологічні та

емоційні; технологічні проблеми.

Проаналізовано соціологічне дослідження щодо вивчення умов забезпечення якості навчання у дистанційному форматі в умовах карантину

Державна служба якості освіти провела онлайн опитування керівників закладів загальної середньої освіти, вчителів, батьків та учнів 9-11 класів, щоб дослідити умови забезпечення якості дистанційної освіти в період карантину та виявити проблеми, які виникали у респондентів під час дистанційного навчання.

На основі результатів опитування було систематизовано проблеми, які виникають при впровадженні дистанційної освіти в закладах загальної середньої освіти в період карантину та впливають на якість освіти. Серед основних проблем визначено: технологічне забезпечення учасників освітнього процесу; психолого-педагогічний та методичний супровід дистанційної освіти; гігієнічні умови в дистанційній освіті.

З метою виявлення особливостей освіти у Глибоцькій ТГ під час пандемії ми провели незалежне опитування педагогів, батьків та учнів. Опитування виявило серйозні проблеми - організаційні, навчальні, психоемоційні та технічні щодо забезпечення права на якісну освіту у зв'язку з вимушеним переходом на дистанційне навчання.

4. Запропоновано конкретні кроки розвитку системи освіти в умовах пандемії. Зокрема, гнучка структура навчального року, яка б дозволяла змінювати терміни канікул, початку та закінчення семестрів з урахуванням епідеміологічної ситуації; надання можливості батькам учнів, які належать до категорій, для яких перебування в закладі освіти не рекомендується, продовжувати навчання у формі освіти, яка найкраще відповідає їхнім потребам у захисті та безпеці; використання великих приміщень для забезпечення соціальної дистанції під час навчання та, за сприятливих погодних умов, викладання окремих предметів на відкритому повітрі тощо

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А.І. Філософія модернізації освіти в системі ринкових трансформацій: світоглядно-філософський аналіз: автореф. дис. д-ра філос. наук: 09.00.10. Київ, 2010. 31 с.
2. Василюк А.В. Реформи шкільної освіти в Польщі: історія й сучасність: [монографія]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 340 с.
3. Вознюк О. В. Синергетика освіти/ Вознюк О. В., Левківський М. В., Саух П. Ю. / За ред. проф. П. Ю. Сауха. К., 2004. 130 с.
4. Гончаренко С. У., Мальований Ю. І. Гуманітаризація загальної середньої освіти // Початкова школа. 1995. № 3. С. 5.
5. Громико О.І. Зміст поняття "трансформація" як базової наукової категорії. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1/2. С. 125–131.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
7. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Кільова Г.О. Трансформація філософської парадигми освіти в контексті Болонських декларацій: автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.10; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К., 2009. 18 с.
9. Комарова О. А. Освіта у вимірі інформаційного суспільства // Соціальна економіка і політика. 2011 . № 7/8. URL : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ech/2011_7-8/2011_7_8/50_53.pdf.
10. Каленюк І.С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1. С. 24–36.
11. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249613934>.

12. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. Київ: ПАРАПАН, 2003. 240 с.
13. Марченко О.В. Трансформація сучасного простору освіти: тенденції та пріоритети. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2011. № 4. С. 62–68.
14. Михайлик І. М. Організаційно-правові засади функціонування системи загальної середньої освіти на регіональному рівні. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-2/doc/4/06.pdf>.
15. Набок М.В. Сучасні тенденції розвитку загальної середньої освіти України. *Витоки педагогічної майстерності*: зб. наук. праць / гол. ред. М. І. Степаненко; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 19. С. 244–253.
16. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, А. М. Гуржій, О. Я. Савченко]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Пед. думка, 2016. 448 с.
17. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
18. Подольська Є.А., Подольська Т.В. Соціологія: 100 питань – 100 відповідей: навч. посіб. Київ: Інокс, 2009. 352 с.
19. Прищак М. Д. Трансформація освіти України: пошук парадигми [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/9239>.
20. Потапенко О., Іванова В. З історії розвитку управління освітою // Управління інноваційним розвитком територій : матер. наук. практ. інтерн. конф. за міжнар. уч. (30 жовтня – 30 листопада 2015 р.). URL : http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/mup_konf_2015/material_mup_2015.htm
21. Рамка безперервного професійного розвитку вчителів. URL: <http://ngschoolteacher.wixsite.com/cpdinsett>.

22. Редько О. В. Трансформація освітнього простору України: інформаційно- організаційний аспект: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.10 / О. В. Редько ; Ін-т вищ. освіти НАПН України. – К., 2010. – 20 с.
23. Соколович-Алтуніна Ю.О. Модернізація вищої аграрної освіти в Польщі в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Суми, 2012. 263 с.
24. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець ХІХ - ХХ ст.): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01,13.00.08 / Т. М. Степанова; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського". О., 2011. 44 с.
25. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1974. 775 с.
26. Сорочан Т.М. Післядипломна педагогічна освіта: пошук сучасних моделей. *Управління освітою*. 2008. № 16. С. 6–10.
27. Філософія освіти: навч. посібник / за заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.
28. Цюпак І.М. Феномен «трансформація освіти» в наукових дослідженнях. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2017. № 1. С. 9–13. Чала А.Г. Проблема організації самостійної роботи у підготовці майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 1. С. 77–80.
29. Чистовська І.П. Гуманізація та гуманітаризація навчально-виховного процесу у вищих технічних навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. пр.* 2008. № 1(22). С. 191–193.
30. Чубрей О.С. Сучасні тенденції трансформації системи загальної середньої освіти України. *Імідж сучасного педагога. Трансформації української школи*. Полтава, 2019. № 4(187). С. 7–10.
31. Щубелка Н.В. Трансформація освіти як явища сучасної культури (філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.10 / Н.В. Щубелка ; Київ. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 1998. 16 с.

32. Яровенко Т.С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2015. № 12. С. 167–172.

33. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2020/metod-zbirka-osvita-ta-covid-2020.pdf>

34. <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>

ДОДАТКИ

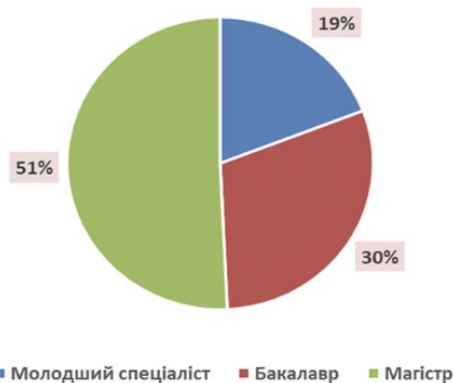

Рис. 1.7.3. Середньорічна кількість вакансій для педагогічних працівників (молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів) за 2017–2019 рр.

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

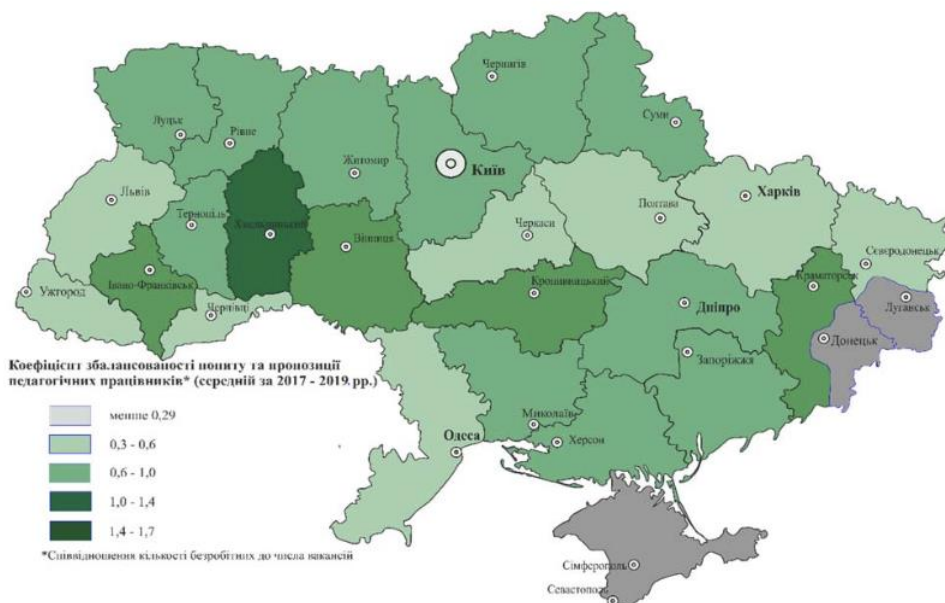

Рис. 1.7.4. Розподіл регіонів за коефіцієнтом збалансованості попиту та пропозиції педагогічних працівників

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

Рис. 1.7.5. Розподіл прогнозованої потреби у педагогічних працівниках на регіональних офіційних ринках праці

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

**Кількість педагогічних працівників, що здобули вищу освіту
за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за період 2017–2019 рр.**

Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень)	Шифр та назва спеціальності (напрямок підготовки)	Кількість випускників	Кількість випускників, які працевлаштовані, осіб					
			Усього	з них у:				
				Заклади дошкільної освіти	Заклади загальної середньої освіти	Заклади позашкільної освіти	Заклади П(Ц)ТО	Заклади фахової передвищої освіти
Бакалавр	Усього	11 250	2 282	758	1 418	65	27	14
	012 Дошкільна освіта	2 440	664	568	91	4	0	1
	013 Початкова освіта	3 272	970	93	862	9	2	4
	014 Середня освіта	3 387	506	75	382	35	7	7
	015 Професійна освіта	1 281	39	2	18	1	16	2
	016 Спеціальна освіта	187	48	19	28	1	0	0
	017 Фізична культура і спорт	683	55	1	37	15	2	0
Магістр	Усього	48 379	7 950	2 144	5 149	225	186	246
	011 Науки про освіту	779	100	15	42	3	8	32
	011 Освітні, педагогічні науки	1 839	220	37	95	6	31	51
	012 Дошкільна освіта	5 826	1 709	1 481	209	6	1	12
	013 Початкова освіта	6 952	1 762	221	1 502	22	3	14
	014 Середня освіта	23 967	3 333	188	2 799	128	102	116
	015 Професійна освіта	2 563	95	2	46	3	32	12
016 Спеціальна освіта	2 557	507	187	303	11	3	3	
017 Фізична культура і спорт	3 896	224	13	153	46	6	6	
Молодший спеціаліст	Усього	4 610	266	160	79	1	22	4
	012 Дошкільна освіта	1 204	181	152	28	0	1	0
	013 Початкова освіта	402	41	7	34	0	0	0
	014 Середня освіта	262	15	1	10	1	2	1
	015 Професійна освіта	1 751	22	0	2	0	17	3
	017 Фізична культура і спорт	991	7	0	5	0	2	0
Спеціаліст	Усього	19 545	4 756	1 516	3 029	97	67	47
	012 Дошкільна освіта	3 136	1 204	1 061	135	4	1	3
	013 Початкова освіта	3 713	1 328	223	1 090	11	1	3
	014 Середня освіта	9 782	1 677	97	1 449	51	49	31
	015 Професійна освіта	691	33	0	18	0	11	4
	016 Спеціальна освіта	1 306	412	129	277	4	1	1
017 Фізична культура і спорт	917	102	6	60	27	4	5	
Усього		83 784	15 254	4 578	9 675	388	302	311